

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen heeft op 14 oktober 2022 **de heer Kockelkoren** als getuige gehoord, die werd bijgestaan door mevrouw Heijne.

Voorzitter: Van der Lee
Griffier: Israel

Aanwezige leden van de commissie: Van der Graaf, Kat, Kathmann, Kwint, Kuik, Van der Lee en Tielen.

Aanvang 10.00 uur.

De **voorzitter**:

Ik open de vergadering van de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen. Aan de orde is het verhoor van de heer Kockelkoren. Ik verzoek de griffier om hem en zijn steunverlener binnen te geleiden.

(De griffier geleidt de getuige naar zijn plaats in de Enquêtezaal.)

De **voorzitter**:

Goedemorgen, welkom, meneer Kockelkoren, en dat geldt ook ...

De heer **Kockelkoren**:

Goedemorgen.

De **voorzitter**:

... voor u, mevrouw Heijne, hier bij de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen.

60 jaar aardgaswinning heeft Nederland veel gebracht, maar kent zeker voor gedupeerden schaduwkanten. Deze schaduwkanten hebben ook geleid tot het besluit om de aardgaswinning in Groningen te stoppen. De commissie wil inzicht hebben in alle cruciale momenten in de besluitvorming. Wij onderzoeken ook hoe private en publieke partijen hebben samengewerkt bij de gaswinning. We kijken ook naar de wijze waarop de aardbevingen zijn ontstaan, naar de ontwikkeling van kennis daarover, de afhandeling van

schade veroorzaakt door de bevingen en het proces van het versterken van gebouwen in Groningen.

U bent Inspecteur-generaal der Mijnen, u geeft leiding aan het SodM en in die hoedanigheid horen wij u vandaag als getuige. U heeft ervoor gekozen de eed af te leggen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zal zeggen. Ik verzoek u daarom te gaan staan.

(In handen van de voorzitter legt de heer Kockelkoren de eed af.)

De **voorzitter**:

Dan staat u onder ede. U mag weer plaatsnemen.

Het verhoor met u wordt afgenomen door mevrouw Tielen en mevrouw Kuik, en mogelijk heeft mevrouw Kat ook nog enkele vragen aan u. Helder?

De heer **Kockelkoren**: Dank u wel, ja.

De **voorzitter**: Dan gaan we beginnen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Meneer Kockelkoren, sinds 1 januari 2018 bent u Inspecteur-generaal der Mijnen van het Staatstoezicht op de Mijnen en bent u betrokken bij de gaswinning in Groningen. In dit verhoor willen we het met u hebben over uw taak als inspecteur-generaal, over de veiligheidsrisico's voor Groningen, de adviezen die het SodM geeft, het toezicht op de versterkingsoperatie en de actuele situatie.

Als u aantreedt in 2018 hebben Groningers al jarenlang te maken met bevingen, met schade aan hun woning en ook een langzaam verlopende versterkingsoperatie. Hoe heeft u zich ingewerkt in het Groninger dossier?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb geprobeerd om voor mijn aantreden op 1 januari me zo goed mogelijk in te lezen. Dat betekent dat ik een aantal rapporten die naar mijn indruk belangrijk waren, zoals het OVV-rapport, maar ook een aantal adviezen die SodM had uitgebracht, zo goed mogelijk tot me heb genomen. Ik heb ook de tijd genomen om met mijn voorganger goed als het ware de sleutel overgedragen te krijgen. Daar moet ik wel bij zeggen dat we niet specifiek heel diep op de situatie in Groningen zijn ingegaan, maar ik heb wel op een goede manier de zaken overgedragen kunnen krijgen. En ja, dan ben je in

enige mate voorbereid op dat wat er komen gaat, ofschoon ik natuurlijk niet wist dat op zo ongeveer de vijfde werkdag de aardbeving bij Zeerijp zou plaatsvinden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Daar komen we vast nog op terug. Voordat u zich gaat voorbereiden, gaat u natuurlijk eerst solliciteren. Wist u waar u op solliciteerde?

De heer **Kockelkoren**:

Niet precies. Ik had wel al van het Staatstoezicht op de Mijnen gehoord, omdat ik een keer benaderd was om wat na te denken over een aantal toezichtsvraagstukken en met name ook de vormgeving van de organisatie van het SodM. Ik had immers de nodige ervaring als toezichthouder. Maar ik heb me wel echt moeten inlezen voordat ik besloten heb om te gaan solliciteren. Dan leer je toch een beetje het werkveld kennen. Ik heb natuurlijk gezien dat de gaswinning in Groningen een heel belangrijk onderwerp was in het werkveld van het Staatstoezicht. Ik heb ook gezien dat de energietransitie voor het Staatstoezicht voor grote uitdagingen zou zorgen. Beide onderwerpen hebben mij zeker niet afgeschrikt, maar integendeel aangetrokken om toch ook wel te proberen een bijdrage te leveren. Maar zo'n onderwerp als Groningen haal je niet uit het papier. Uiteindelijk moet je echt naar de regio toe en met mensen praten om echt duidelijk te krijgen wat er nu aan de hand is.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ik ben benieuwd hoe uw sollicitatie ging. Meneer Van der Meijden verklaarde in zijn verhoor dat de secretaris-generaal van NOGEPa, de branchevereniging van olie- en gasmaatschappijen, aanwezig was bij zijn sollicitatiegesprek. Hoe ging dat bij u, de sollicitatieprocedure?

De heer **Kockelkoren**:

Nou, NOGEPa zat zeker niet aan tafel.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Zeker niet?

De heer **Kockelkoren**:

Nee. Als dat zo was geweest, had ik denk ik wel echt even achter mijn oren gekrabd of ik dit wel zou moeten doen. Het was wel een sollicitatiecommissie, een beetje zoals u hier zit. Er was iemand van de ABD,

er was ook een andere inspecteur-generaal en er waren een aantal mensen van EZK, waaronder de plaatsvervangend sg. Die hebben de gesprekken gedaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Toch een breed gezelschap van ...

De heer **Kockelkoren**:
Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
... mensen die de sollicitatie begeleidden. Meneer Van der Meijden verklaarde ook dat er bij zijn aantreden in 2014 veel achterstanden waren binnen de organisatie en dat het team dat zich bezighield met Groningen, eigenlijk chronisch overbelast was. Hoe vond u dat Staatstoezicht erbij stond toen u begon?

De heer **Kockelkoren**:
Ja ... Het werd mij heel snel duidelijk dat het SodM een uitgemergelde organisatie was ...

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Uitgemergeld?

De heer **Kockelkoren**:
Ja, ik kan niet anders zeggen. Het werd allereerst heel duidelijk na de beving bij Zeerijp. Wat je dan doet, je haalt het hele team bij elkaar. Het bleek dat op dat moment zegge en schrijve 2 fte bezig waren met toch wel misschien de grootste risico's van de mijnbouw op dat moment. Dat vond ik echt heel erg beperkt. Later werd mij ook duidelijk dat bijvoorbeeld rondom het milieutoezicht SodM zwaar onderbezet is -- uitgemergeld, zoals ik het zei.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Dat zat 'm in het aantal mensen. U zegt: er waren veel te weinig mensen die zich ermee bezighielden. Waren er andere dingen waarvan u zegt: dat betekende voor mij dat het uitgemergeld was?

De heer **Kockelkoren**:
Ja. Dat zat 'm allereerst in het aantal, dus in de capaciteit, maar voor een deel ook wel in de expertise.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Op welke manier bedoelt u?

De heer **Kockelkoren**:

Wij konden gelukkig steunen op een aantal mensen met gedegen, zoals mijn organisatie dat noemt, "ondergrondkennis". Maar kennis van hoe de risico's doorwerken naar de bovengrond, hoe ze doorwerken naar de gebouwen, de kracht van de gebouwen, hoe het doorwerkt, hoe je als het ware ook naar zo'n complexe operatie als zo'n versterkingsoperatie moet kijken: daar was heel weinig, om niet te zeggen geen expertise van aanwezig. Daar schrok ik toch wel een beetje van.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Wat deed u met dat schrikken, om het zo te zeggen?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb eigenlijk nog diezelfde maand terwijl wij bezig waren om onder hoge druk ons advies voor te bereiden, wat uiteindelijk op 1 februari is gepubliceerd, een claim ingediend om extra capaciteit te krijgen, zodat wij mensen konden gaan werven, zowel om de capaciteit te verhogen -- meer handen als het ware -- maar ook om expertise, met name bovengrondexpertise, aan te kunnen trekken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Wat vond u dat uw opdracht was toen u aantrad in januari?

De heer **Kockelkoren**:

Ik vind in z'n algemeenheid dat de opdracht, de taak, van een toezichthouder wordt gegeven door de wet. De wetgever is degene die bepaalt wat de toezichthouder zou moeten doen. Nou moet ik ook wel zeggen dat mij ook wel duidelijk werd toen ik begon in januari en wij bezig waren met de situatie in Groningen, dat de wet eigenlijk niet zo heel erg duidelijk is. Het woord "veiligheid" wordt niet gedefinieerd in de Mijnbouwwet. Dus het kader, en ook die taak, is wat dat betreft eigenlijk heel open geformuleerd. Maar ja, het is uiteindelijk wel de wetgever die bepaalt wat wij moeten doen. Naar onze interpretatie houden wij toezicht, is onze hoofddoelstelling om ook die veiligheid in Groningen te borgen. Dat doen wij door breed naar veiligheid te kijken. Dat gaat niet alleen over de veiligheid van de gebouwen, dat gaat ook over het welzijn van de mensen, dat gaat ook over hun gezondheid. Daar zullen we straks nog wel verder over komen te spreken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Daar komen we zeker nog op terug. U zegt dus: mijn opdracht was eigenlijk om te zorgen dat die wet uitgevoerd wordt. Maar die bood voor het Staatstoezicht eigenlijk te weinig kader. Moet ik het zo begrijpen?

De heer **Kockelkoren**:

Dat is wat ik in algemeenheid doe. Ik kijk wat onze hoofdoelstelling is. Dat is de veiligheid van mens en milieu. Daarnaast werd mij ook wel duidelijk -- dat werd mij duidelijk uit de gesprekken die ik voerde -- dat er een wens bestond dat SodM zich weer zou kunnen ontwikkelen als een autoriteit die zichtbaar voor de mensen, ook in Groningen, maar überhaupt, voor iedereen, alle belanghebbenden van de mijnbouw, als autoriteit, als toezichthouder zou kunnen optreden -- met de luiken open en ook heel goed luisterend naar wat al die belanghebbenden, en met name ook de burgers in Groningen, te zeggen hebben.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Groningen is een deel van uw totale takenpakket. Hoe zou u de verhouding duiden tussen Groningen en andere mijnbouwactiviteiten waar u toezicht op houdt?

De heer **Kockelkoren**:

Als je kijkt naar het aantal domeinen ... SodM is van oudsher bezig met de steenkoolwinning, waar we zo'n 50 jaar geleden mee gestopt waren. Dat was ook het moment dat de gaswinning in Groningen gestart werd. Maar er zijn nog steeds na-ijleffecten van die lange steenkoolwinning en dat zorgt tot op de dag van vandaag nog voor risico's in de provincie Limburg. Dat is een aandachtsveld. Dat is dus een aandachtsveld uit het verre verleden. We houden ook toezicht op de zoutwinning, die we ook al meer dan 100 jaar ondernemen in Nederland en die ook nog heel belangrijk gaat worden voor de energietransitie, omdat je in zoutcavernes heel goed waterstof kunt opslaan. We hebben geothermie erbij gekregen, wat een compleet nieuw domein is. We houden toezicht op de windparken op zee. Als je het zo allemaal naast elkaar zet -- en ik vergeet nog een aantal andere domeinen -- dan lijkt het alsof Groningen maar een relatief kleiner deel is, maar in termen die het in aandacht van mij heeft gekregen, heeft Groningen een belangrijk deel van mijn aandacht gekregen. Ik kan er niet een percentage op plakken of zo, maar ik zou zeggen: minder dan de helft maar wel substantieel.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U diende een claim in om dat team op volle sterkte te krijgen. Werd die claim gehonoreerd?

De heer **Kockelkoren**:

Die claim werd gehonoreerd. We hebben in 2018 een aantal mensen erbij kunnen werven die juist ook voor die bovengrondkennis ons van wat meer stevigheid voorzagen. Later hebben we een aantal claims ingediend die te maken hadden met toezicht op de versterking. Die werden afgehouden. Dat was omdat het ministerie van mening was dat dat geen taak was van SodM.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Als ik dan vraag hoe het Groningenteam er nu voor staat, wat zou u daar dan op zeggen?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb de meest recente optelling niet gemaakt, maar we hebben nu meer dan 10 fte die hiermee bezig is. Dat is dus een groot verschil met de 2 fte die ik aantrof en dat is een functie geweest van het feit dat we een claim gehonoreerd hebben gekregen. Naderhand -- daar komen we misschien nog over te spreken -- hebben we, met dank aan de psg, wat ruimte gekregen om toch nog wat mensen te werven, ondanks dat de claims niet gehonoreerd werden. En we hebben ook geheerprioriteerd.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

De "psg"?

De heer **Kockelkoren**:

Plaatsvervangend secretaris-generaal.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Ah, dank. U gaf al aan: dat Groningendossier, daar kom je ook niet helemaal in door alleen maar naar dat papier te kijken; dat begrijp je en voel je beter door er ook te zijn en met mensen in gesprek te gaan. Hoe heeft u dat aangepakt?

De heer **Kockelkoren**:

In die eerste maand heb ik dat niet kunnen doen. Het was alle hens aan dek. Men wilde ook zo snel mogelijk dat advies afronden dat we op 1 februari publiceerden. Ik ben wel, juist ook omdat ik aanvoelde "SodM moet zich

weer als autoriteit ontwikkelen, met de luiken open", naar de regio toe gegaan. Ik ben om te beginnen met de maatschappelijke organisaties gaan spreken. Ik ben ook met de regiobestuurders gaan spreken. Later in dat jaar heb ik ook de ruimte gehad om, overigens met hulp uit de regio, met mensen thuis te gaan praten. Dat heeft me wel heel erg ontsteld. Ik kwam echt ontdaan thuis van die eerste dag dat ik de hele dag rondgereden werd in Groningen door iemand uit Groningen en bij mensen thuis aan tafel had gezeten. Het is eigenlijk niet te bevatten wat je dan meekrijgt.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Wat krijgt u dan mee wat u zo raakt?

De heer **Kockelkoren**:

Je spreekt met mensen die murw geslagen zijn, maar die ook radeloos zijn, die klem zitten. Sommigen van hen willen wel weg, maar kunnen helemaal niet weg. Ze hebben natuurlijk te maken met de aardbevingen en de onzekerheid die daarbij speelt, maar sommigen van hen zitten als gevolg daarvan al jarenlang in de onzekerheid, in de stress, waar ze letterlijk ziek van worden. Mensen die zich ook behandeld voelen alsof ze bijna crimineel zijn. Ze voelen zich niet vertrouwd door de overheid, terwijl ze eigenlijk zo graag zouden willen dat ze beschermd zouden worden door die overheid. Dat klinkt heel intens door in die gesprekken. Ik moet zeggen dat ik daar echt ontdaan van terugkwam.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Wat doet dat voor de taak die u heeft?

De heer **Kockelkoren**:

Het maakte voor ons heel duidelijk dat je veiligheid niet mag verengen tot de veiligheid van een gebouw. Veiligheid is meer dan dat. Veiligheid is dus ook die gezondheid, is dat welbevinden en vandaaruit ook het vertrouwen dat mensen in de overheid moeten kunnen hebben.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

In 2019 concludeert Staatstoezicht ook dat er in Groningen in enige mate sprake is van een voortdurende maatschappelijke ontwrichting. In de technische briefing die u geeft aan de Tweede Kamer spreekt u ook over "een crisis". Kunt u daar mee woorden aan geven, wat houdt het volgens u in, die maatschappelijke ontwrichting?

De heer **Kockelkoren**:

Ja. Misschien moet ik even een aanloop nemen. Gaandeweg 2018 heeft de regering, zoals u weet en zoals ook in de verhoren hier langs is gekomen, een aantal besluiten genomen, niet alleen met betrekking tot de gaswinning, maar ook met betrekking tot de aanpak van de versterking. Het idee was om de versterking op een andere manier vorm te geven. In eerste instantie sprak daar veel urgentie uit. De ambitie was om eigenlijk na de zomer van 2018 al een compleet nieuw plan van aanpak te hebben en op die manier de versterking te gaan versnellen. De ambitie was echt om het te gaan versnellen. Maar dat gebeurde helemaal niet, want er lag na de zomer nog geen plan van aanpak. Er lag pas in november een eerste plan van aanpak, maar daar ontbrak eigenlijk nog de financiële paragraaf, daar ontbrak nog hoe deze versterking eigenlijk gestuurd zou moeten worden. Het Rijk en de regio bleven maar onderhandelen over hoe die versterking vormgegeven zou moeten worden. Dat is doorgegaan tot begin 2019. Ik voelde gewoon geen urgentie.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Hoe verklaart u nou dat er schijnbaar geen urgentie was, in ieder geval in uw beleving?

De heer **Kockelkoren**:

Ik vind dat eerlijk gezegd heel moeilijk te verklaren en ik weet eerlijk gezegd ook niet of ik dat kan. Het is zo'n groot contrast. Op het moment dat je met de mensen zelf praat, de burgers: bij hen is er alle urgentie. Maar in dat hele proces kwam dat helemaal niet naar voren. Ik heb weleens ...

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dan bedoelt u het proces ...

De heer **Kockelkoren**:

Het proces om te komen tot dat nieuwe plan van aanpak. Dat is zo uitgestrekt gegaan en daar zijn zo veel overleggen over geweest. Ik heb weleens een burgemeester in Groningen horen reflecteren "de urgentie wordt wel beleden, maar we geven er eigenlijk te weinig invulling aan". Een directeur bij EZ die net was gestart, heeft weleens gememoreerd: het lijkt wel alsof de bestuurders niet geloven in de risico's. Ik moet zeggen, ik hoor dat dan, maar ik heb er heel veel moeite mee. Hoe kan het nou zijn dat je die urgentie niet voelt op het moment dat je ziet dat een provincie zo aan het lijden is?

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Hoe zat dat met lokale bestuurders? U gaf aan: ik sprak met maatschappelijke organisaties, met lokale bestuurders. Wat kwam in die gesprekken naar voren?

De heer **Kockelkoren**:

Wat ik aantrof toen ik met de bestuurders ging spreken: ik schrok wel van het grote wantrouwen tussen de bestuurders in de regio en bij het Rijk. Dat was echt gewoon flink onder het vriespunt. Dus het was ook voor de regiobestuurders heel lastig. Zij zaten natuurlijk ook gevangen in die spagaat. Aan de ene kant wilde men vooruitkomen en komen tot een goed plan van aanpak, waar de regiobestuurders duidelijke opvattingen over hadden, die alleen niet strookten met de opvattingen van het Rijk. Dat leidde tot die onderhandeling die maar zo lang bleef voortduren. Tegelijkertijd zien de regiobestuurders natuurlijk ook dat een deel van hun eigen mensen hier erg onder lijdt. Voor hen is dat ook een enorm dilemma.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Kreeg u de vinger achter waar dan precies dat verschil zat tussen aan de ene kant de regiobestuurders en aan de andere kant het Rijk?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk dat de regiobestuurders -- dat is hier ook al een aantal keren heel goed naar voren gebracht -- voor de hele regio staan. Die vinden de economische ontwikkeling van de regio heel erg belangrijk. Die vinden het ook belangrijk dat dorpen en wijken aangepakt kunnen worden én ze vinden het uiteraard belangrijk dat huizen die dat nodig hebben, zo snel mogelijk versterkt worden. Maar dat zijn wel allemaal verschillende belangen en die hoeven niet altijd per se precies in het verlengde van elkaar te liggen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dus als ik het goed begrijp, waren er ook in de regio zelf verschillende belangen die ook weer met elkaar konden botsen.

De heer **Kockelkoren**:

Dat was wel mijn taxatie, ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U refereerde er zelf al aan: een week nadat u start als inspecteur-generaal vindt er een aardbeving plaats bij Zeerijp, op 8 januari 2018. Het

Staatstoezicht spreekt dan over code rood, omdat de beving een hoge grondversnellingswaarde heeft en de beving een kracht heeft van 3,4 op de schaal van Richter. Wat betekent "code rood"?

De heer **Kockelkoren**:

"Code rood" betekent: alle hens aan dek. Ik zeg het even op deze manier, omdat het voor ons een manier was om te communiceren. Dat hoefde ik overigens niet te doen voor de mensen in Groningen, want die realiseerden zich in zekere zin al veel langer dat het code rood was in de provincie. Naar onze taxatie was het belangrijk om ook naar de rest van Nederland, maar zeker ook naar Den Haag, te signaleren: het is serieus. Meer objectief gezien was er een soort meet-en-regelprotocol gedefinieerd waarbij je al naar gelang de intensiteit van de groundbewegingen en ook het aantal aardbevingen dat werd waargenomen, in een groen bereik, in een geel bereik of in een rood bereik zou komen te zitten. Met de beving van Zeerijp kwamen we in het rode domein te zitten en dat is ook de reden dat wij die code rood hebben gecommuniceerd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat betekende dat dan in de praktijk?

De heer **Kockelkoren**:

Het betekent dat op grond van dat meet-en-regelprotocol de NAM binnen 48 uur met een analyse moet komen, maar ook binnen 48 uur met concrete maatregelen moet komen om de risico's zo goed mogelijk te beheersen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

NAM doet dat ook, maar op 11 januari noemt het Staatstoezicht de maatregelen die NAM voorstelt niet concreet genoeg. Waarom vond u de maatregelen die NAM voorstelde niet concreet genoeg?

De heer **Kockelkoren**:

Nou ja, ik was teleurgesteld in de brief die wij ontvingen van de NAM. Om te beginnen werd daarin eigenlijk gezegd dat de beving te verwachten viel, dat er op grond van de objectieve veiligheid eigenlijk geen maatregelen nodig waren en dat er op grond van de veiligheidsbeleving van mensen wellicht maatregelen te overwegen waren. Daar stopte het mee. Er werden geen suggesties of aanbevelingen gedaan voor maatregelen, terwijl dat meet-en-regelprotocol zei dat op het moment dat je in dat rode segment kwam, er algemene productiemaatregelen, dus veldbrede productiemaatregelen, aan

de orde waren. Daar kwam NAM niet mee en al helemaal niet in concrete mate. Dat is ook de reden dat wij op die manier hebben gereageerd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe verliep het contact met NAM rond die teleurstelling?

De heer **Kockelkoren**:

Dat begon wat intensiever te worden. Ik had uiteraard al contact met NAM na de beving, waarin de NAM eigenlijk al meteen vertelde van: dit was eigenlijk te verwachten en overigens, de versnellingsmeter ... Er staan allerlei versnellingsmeters in het veld opgesteld en er was één versnellingsmeter die inderdaad naar dat rode bereik was gegaan. De NAM zei: dat is eigenlijk een verdachte meter; we vermoeden dat die niet goed functioneert. Dat heb ik even opzij gelegd. Achteraf blijkt overigens dat dat nou juist een goed functionerende meter was en dat andere meters niet goed functioneerden. Maar de houding, de toon, was er een van bagatelliseren. Toen ik vervolgens aan de baas van de NAM vertelde "dit is niet goed, ik wens van jou een concreet advies te krijgen", gaf hij uiteindelijk aan: maar mij is gevraagd vanuit het departement van Economische Zaken om juist geen concreet advies te geven. Toen viel ik bijna van mijn stoel. Het kan niet zo zijn dat het bevoegd gezag, het departement van Economische Zaken, tegen de wet- en regelgeving in eigenlijk tegen de onder toezicht staande instellingen zegt: doet u maar niet wat de wet eigenlijk wel van u verlangt. Ik heb, dat kunt u zich voorstellen, ook direct contact opgenomen met het ministerie, van: als dit waar is, dan ben ik absoluut niet blij. Het heeft erin geresulteerd dat ik met de dg Energie en de baas van de NAM op het ministerie ben gaan praten, om nog eens een keer duidelijk te maken dat er een concreet advies moest komen. Nou, daar was uiteindelijk iedereen het ook over eens.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wanneer was dat, die bijeenkomst op het ministerie?

De heer **Kockelkoren**:

Ik geloof dat dat in de week na de beving van Zeerijp was. Ik meen dat dat op 11 januari was, maar dat zou ik precies moeten nakijken; in ieder geval in die tweede week.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat sprak u daar af met elkaar?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb nogmaals duidelijk gemaakt dat het de verplichting was van de NAM om met concrete maatregelen te komen en dat als zij die verplichting niet nakwamen, ze in feite de zorgplicht die ze hebben, zouden overtreden. Dat vond de NAM een hele vervelende opmerking, maar het was wel de realiteit en uiteindelijk is de NAM alsnog met een concreet advies gekomen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat was de reactie van Economische Zaken?

De heer **Kockelkoren**:

In dat gesprek kon ik constateren dat de dg Energie dat ook steunde. Hij zei: dan zal er inderdaad een concreet advies moeten komen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Heeft u nog doorgevraagd hoe het kwam dat aan u was verteld dat Economische Zaken een andere boodschap aan de NAM had gegeven?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb daar op dat moment niet op doorgevraagd, nee. Maar het werd mij wel duidelijk in die eerste maand, mijn eerste maand, dat de lijnen tussen EZK en de NAM heel erg kort waren. Die eerste week hoorde ik van de NAM: dat past eigenlijk bij wat we statistisch verwachtten. Nou ja, dat hoorde ik diezelfde dagen eigenlijk ook van het departement. Ik kreeg het gevoel van "dit is een soort van vier handen op één buik", wat mij erg verontrustte, want dat maakt het uitoefenen van mijn rol een stuk ingewikkelder.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei het al, uiteindelijk gaat NAM toch weer aan de slag na die afspraak en op 17 januari krijgt u van NAM-directeur Schotman een brief met een nadere concretisering van hun eerder verstuurde 48 uursbrief. "Nadere concretisering" is hun naam daarvoor. Schotman schrijft dat er, ik citeer, "grote onduidelijkheid is ontstaan aan welke eisen NAM moet voldoen op het gebied voor veiligheid. Dat is voor NAM onacceptabel." Wat vond u van die passage?

De heer **Kockelkoren**:

Ik was het er niet mee eens, want ik had volgens mij juist heel duidelijk gemaakt aan de NAM wat ik van hen verwachtte, namelijk een concreet advies. Dus op dat punt was er volgens mij totaal geen onduidelijkheid. Wat

mij inderdaad wel opviel, was dat de NAM ook meende een brief te moeten sturen naar EZK, waarin ze eigenlijk aangaf: we vinden toch dat het wettelijk kader niet zo heel erg helder is. Ik denk eigenlijk dat ze bedoelden dat het wettelijk kader niet was zoals zij graag zouden willen dat het zou zijn. Maar op dat punt van "er is een concreet advies nodig" was er op dat moment volgens mij totaal geen onduidelijkheid.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat heeft u gedaan met uw reactie daarop?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb die brief even terzijde gelegd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Terzijde gelegd.

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

In februari 2018 komt Staatstoezicht met een nieuw advies over de gaswinning in Groningen. U adviseert de minister van Economische Zaken om de gaswinning zo snel mogelijk te beperken tot maximaal 12 miljard kuub per jaar. Op welk moment was u ervan overtuigd dat de gaswinning flink naar beneden moest?

De heer **Kockelkoren**:

Nou, wij voelden wel al aan, eigenlijk direct na de beving van Zeerijp, dat een flinke productievermindering noodzakelijk was. Dat hebben wij volgens mij zelfs in de eerste week, ik geloof op de donderdag, in dat nieuwsbericht naar buiten gebracht, waarop ik overigens ook weer wat verontruste telefoontjes van de collega's van het ministerie kreeg. Maar dat gevoel hadden we vrij snel en dat kon je overigens in zekere zin ook wel afleiden uit dat meet-en-regelprotocol, want ja, "algemene productiemaatregelen" -- dan hebben we het niet over kleine dingetjes ergens in het veld. Maar het is wel een zoektocht geweest. Ik heb in mijn voorbereiding -- dat noemde ik net niet -- ook de uitspraak van de Raad van State gelezen die eind november 2017 gepubliceerd werd. Daarin wordt het winningsbesluit van de minister in feite vernietigd. In die uitspraak zag ik dat de minister naar het oordeel van de Raad van State onvoldoende kon argumenteren dat hij de veiligheid goed

had meegewogen in zijn goedkeuring van het winningsplan. Hij had ook geen koppeling gelegd met de veiligheidsnorm voor gebouwen, de zogenaamde Meijdamnorm, die geïntroduceerd was, in ieder geval in het beleid van het ministerie. Ik wilde heel graag proberen die koppeling wel te leggen, waarmee je wat betreft gebouwveiligheid -- we wilden ook die andere elementen van veiligheid meewegen -- een objectieve onderbouwing kunt geven voor: welk niveau van gaswinning zou dan veilig zijn?

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Kan dat?

De heer **Kockelkoren**:

Dat bleek dus te kunnen. Maar zoals de Raad van State zei: de minister had zich op het standpunt gesteld dat dat niet kon, omdat de risicoanalyses die beschikbaar waren nog zo veel onzekerheden bevatten. Nou is dat waar, die risicoanalyses bevatten tot op de dag van vandaag nog veel onzekerheden, en toen zeker ook. Maar de Raad van State zei, heel terecht denk ik: op het moment dat je die risicoanalyse opzij zet en op een meer meet-en-regelachtige manier probeert de gaswinning te bepalen, veeg je het enige dat je hebt, hoe imperfect het misschien ook is, van tafel, en dat is niet terecht; probeer dan die onzekerheden in te schatten en probeer dan te werken met een veilige marge of met een maatgevend slechtst scenario. Dat is wat wij uiteindelijk in die maand januari hebben gedaan. Wij zijn gaan werken met een veilige marge en op grond van die veilige marge zijn wij uitgekomen op die 12 miljard kubieke meter, waarbij we wel twee heel belangrijke opmerkingen hebben gemaakt. Ten eerste hebben we gezegd: het is conditioneel op het tijdig realiseren van de versterkingsopgave. Ten tweede hebben we gezegd: "Dit gaat niet het eindpunt zijn. Zeer waarschijnlijk zal die 12 miljard kubieke meter nog verder naar beneden moeten en zal uiteindelijk helemaal naar 0 afgebouwd moeten worden." Dat is wat we hebben geadviseerd.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Er zijn dus onzekerheden, maar die zul je moeten meenemen, je moet omgaan met onzekerheden en in je analyse de risico's meenemen. Dat is iets wat daarvoor niet goed gebeurde.

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U gaf aan dat in de eerste reactie al duidelijk was dat SodM zei "we moeten flink naar beneden" en dat u telefoontjes kreeg vanuit EZ dat men zich zorgen maakte. Wat voor telefoontjes waren dat?

De heer **Kockelkoren**:

Mijn collega, de dg Energie, was beducht dat een dergelijke uitlating, van "het is code rood en naar verwachting zullen er flinke productiemaatregelen nodig zijn" wellicht door de minister al als het advies zou kunnen worden opgevat of iets in die strekking. Hij was bang dat daarmee mogelijk ook de politiek al tot besluiten zou komen terwijl het daadwerkelijke advies er nog niet zou liggen. Men was een beetje bezorgd, denk ik, over die wijze van communiceren.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Over de wijze van communiceren. Dat was de dg Energie die u toen belde?

De heer **Kockelkoren**:

Dat klopt.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Oké. Welk contact heeft u verder met EZ voor het uitbrengen van uw advies?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb met de dg Energie contact gehad naar aanleiding van de episode dat de NAM niet zoals ze wel verplicht was te komen met een concreet advies. Ik heb daarnaast ook met de dg Energie contact gehad over de procesgang van het advies. Iedereen wilde natuurlijk heel graag dat wij zo snel mogelijk met ons advies zouden komen. We hadden eerst de hoop dat ons dat al op 25 januari zou lukken. Dat is uiteindelijk niet gelukt, het is 1 februari geworden. Ik had met hem contact over wat onze realistische planning zou zijn en ik heb ook met hem afgesproken op welke manier wij het advies naar de minister zouden brengen. Het was allemaal ongelofelijk krap tijd. Ik heb gevraagd: wil de minister nog graag een toelichting en hoe kunnen we dat dan organiseren in die heel beperkte tijd die er is? Uiteindelijk hebben we afgesproken dat we het op 1 februari zouden publiceren. De avond van tevoren zouden we het ook naar de dg Energie sturen, zodat hij de minister ook goed zou kunnen voorbereiden. Op 1 februari hebben we een persconferentie gegeven.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Had u voor die tijd ook nog contact met de minister zelf?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb in die eerste maand het geplande kennismakingsgesprek met de minister gehad. Daar hebben wij niet inhoudelijk over Groningen gesproken. De minister gaf aan: jij bent de onafhankelijke toezichthouder, dus je moet doen wat je moet doen. Dat vond ik eerlijk gezegd een prettig bericht om van hem te krijgen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U adviseert ook om het Loppersumcluster per direct te sluiten. Eerder zagen we dat het Staatstoezicht juist hamerde op het beperken van productief fluctuaties, ofwel vlakke winning. Wat is die vlakke winning precies? Dat even als vraag vooraf.

De heer **Kockelkoren**:

Naar die vlakke winning kun je op verschillende manieren kijken, maar het SodM ... Ik moet hier voor een deel ook spreken namens mijn voorgangers, want in de periode daarvoor is de vlakke winning in enige mate naar voren gebracht. Het gaat er met name om, te voorkomen dat de grote fluctuaties die er tussen ons gasgebruik in de zomer en de winter zijn, zich ook vertalen naar sterke winningsverschillen in het Groningenveld.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Gaat het dan over fluctuaties over een heel jaar, over een maand, over een dag?

De heer **Kockelkoren**:

Het gaat vooral over fluctuaties over een jaar heen. Ook belangrijk om te realiseren is dat het ook niet de bedoeling is om voor het veld als geheel een soort van vermindering van fluctuatie te krijgen door bij wijze van spreken de ene keer het ene cluster wat omhoog te brengen en de andere keer het andere. Dat is natuurlijk ook niet wenselijk. Het idee is om die grote verschillen tussen zomer en winter niet vertaald te krijgen naar al die clusters in het Groningenveld, dat daar over de seizoenen heen hele grote verschillen van gaswinning ontstaan. Dat was de gedachte.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U gaf al aan, er waren verschillende interpretaties van vlakke winning.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, zeker. Dat is op verschillende manieren opgevat. Het viel mij in de verhoren op dat de regering vlakke winning zo ongeveer heilig heeft verklaard. Ik geloof niet dat SodM dat heeft gedaan. Ik denk dat SodM vlakke winning wel als een factor naar voren heeft geschoven -- ik geloof dat in een van de adviezen vlakke winning misschien ook wel als eerste is genoemd -- maar het is nooit naar voren gebracht door SodM als: het eerste wat je moet doen, is vlak winnen en pas lang daarna komt het overige. Het was naar voren gebracht als een maatregel die relevant was. Als ik daar toch nog iets meer over mag zeggen. Als aan welke IGM dan ook gevraagd was "wat is nou veiliger voor de mensen in Groningen, niet gas winnen, dus nul, of 12, 16 of 20 bcm heel erg vlak winnen", dan was het antwoord altijd "nul" geweest. Maar het is een soort leven gaan leiden -- althans, dat leid ik af uit de verhoren -- dat denk ik niet past bij hoe het door SodM naar voren is gebracht.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U gaf aan: SodM heeft het als factor naar voren gebracht.

De heer **Kockelkoren**:

Klopt.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

We hadden het net over heel veel onzekerheden die er zijn. Dit is dan iets waar je dan een beetje controle op uit kan oefenen. Kunt u begrijpen dat dat, omdat dit iets is waar je wat aan kan doen, wel zo'n rol gaat spelen?

De heer **Kockelkoren**:

Zeker, absoluut. Het was ook niet voor niets door SodM in de jaren ervoor naar voren gebracht. Ik denk overigens zeker ook dat SodM dit misschien beter en duidelijker had kunnen toelichten in zijn adviezen. We hebben in elk geval in het advies van 1 februari een heel duidelijke prioritering aangebracht. Die prioritering was: het is belangrijker om de gaswinning zo snel mogelijk naar die 12 te brengen met uiteindelijk ook een volledige afbouw dan het vlak winnen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Daar komt dan ook bij SodM een omslag in communicatie op dit punt.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, in zekere zin wel.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

En dat heilig verklaren van die vlakke winning door bepaalde spelers: wat voor gevolgen heeft dat gehad?

De heer **Kockelkoren**:

Dat kan ik niet helemaal precies beoordelen, maar als ik de verhoren zo terugkijk -- ik heb ze overigens niet allemaal teruggekeken, maar wel de verslagen kunnen lezen -- dan lijkt het alsof de vlakke winning toch ook wel een rol heeft gespeeld om ... laat ik het andersom zeggen, dat de vlakke winning mogelijk wel verhinderd heeft om in sommige situaties nog wat verder terug te gaan in de gaswinning.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

In hoeverre speelde die vlakke winning nog bij uw beoordeling na de aardbeving van Zeerijp? U zegt al: we geven heel duidelijk aan dat het een factor is. De communicatie is anders dan daarvoor qua prioritering. In hoeverre speelt het nog een rol in het advies?

De heer **Kockelkoren**:

Het speelde zeker een rol. Ik heb er natuurlijk ook naar gevraagd. Ik was sowieso een beginneling in mijn eerste werkmaand als niet-geoloog. Ik heb er dus ook naar gevraagd: hoe moet ik dit zien, wat is het belang hiervan, wat is het mechanisme, waarom denken we dat dit een rol speelt, hoe verhoudt het zich tot de maatregelen die wij voorstellen om de gaswinning naar beneden te brengen? Mijn team maakte heel duidelijk dat het zo snel mogelijk naar beneden brengen van de gaswinning in hun ogen duidelijk prioriteit zou moeten hebben ten opzichte van de vlakke winning. Daarmee bedoelden ze niet te zeggen dat de vlakke winning totaal geen rol had, maar wel dat het naar beneden brengen van de gaswinning belangrijker was.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U heeft al een aantal elementen genoemd van hoe die berekeningen dan gingen. Toch mijn vraag, om het goed te begrijpen: hoe berekende u dan wat een veilig winningsniveau is?

De heer **Kockelkoren**:

Dan worden we wel iets technischer.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
Mag, voor deze keer.

De heer **Kockelkoren**:

Je probeert met die productiemaatregelen zo snel mogelijk terug te gaan naar een veilig niveau. Daar speelde in onze overwegingen de gebouwveiligheid een belangrijke rol in, daar speelde in onze overwegingen ook de schade die werd veroorzaakt een rol in. We hebben geprobeerd ook de effecten op de gezondheid en het welzijn van de mensen mee te wegen. Dat laatste konden we ook doen omdat er onderzoeken waren van de Rijksuniversiteit Groningen naar de gezondheidsimpact van die langjarige stress die een deel van de mensen in Groningen ondervindt. Daar was dus objectief goed gevalideerd materiaal beschikbaar, dat duidelijk maakte dat die impact gewoon aanzienlijk was. We konden kijken naar de grote hoeveelheden schade die mensen rapporteerden. Na de beving in Zeerijp explodeerde dat zo ongeveer. Dat hebben we ook meegewogen. Maar als u specifiek vraagt naar de manier van berekening: we hebben in feite de risicoanalyse genomen die de NAM verplicht is te doen en we hebben gekeken bij welk niveau van gaswinning -- met een bepaalde veilige marge, die ook beschikbaar was in de berekeningen van de NAM -- je kon voldoen aan de gebouwveiligheidsnorm die de wetgever naar voren had geschoven. Daarbij hebben we wel gezegd: we gaan er daarbij van uit dat de versterkingsoperatie tijdig, dus in ieder geval binnen een aantal jaren, gereed is. Om het nog technischer te zeggen, we hebben geijkt op de 10^{-4} , waarbij de versterkingsoperatie ervoor zou zorgen dat alle huizen die dat nodig hadden, naar die gebouwveiligheidsnorm van 10^{-5} zouden kunnen gaan; nu wordt het wel heel erg technisch. Maar in essentie is het: je hebt die veilige marge gehanteerd en als je dat doorrekent, kom je op die 12 miljard kubieke meter uit.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U gaf ook aan: we nemen ook de sociale effecten mee. Hoe neemt u die dan mee in zo'n berekening?

De heer **Kockelkoren**:

Het feit dat wij zo'n ruime veilige marge hanteerden, beargumenteerden wij aan de ene kant met dat er grote onzekerheden zijn -- sommige bekend, maar andere veel minder bekend -- maar dat beargumenteerden we ook doordat we zeiden: die impact op het welzijn van mensen, op de gezondheid van mensen, is gewoon heel erg groot en dat rechtvaardigt in onze

overwegingen ook om die veilige marge te nemen. Dat was voor ons mede de reden dat we heel duidelijk al een perspectief op de toekomst hebben gegeven. We hebben gezegd: dit gaat niet het eindpunt zijn en uiteindelijk zal de gaswinning naar verwachting helemaal afgebouwd moeten worden. Wij zagen natuurlijk ook in die maand januari dat het met de versterkingsoperatie helemaal niet zo goed liep. Voor ons was het ook een worsteling: wat moeten we hier nu mee?

Mevrouw **Kuik** (CDA):
Welke inschatting kunt u maken?

De heer **Kockelkoren**:
Welke inschatting is nou realistisch om te maken? De ambitie van de regering was wel heel duidelijk: wij willen alles op alles zetten om die versterkingsoperatie tot een succes te maken. Dat was voor ons de reden dat we die toch in die veronderstelling hebben gemaakt, om uiteindelijk op dat getal van 12 uit te komen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
Dat getal van 12 hebben we eerder gehoord. Is dat toeval of hoe moet ik dat zien? Eerder, in januari 2013, noemt Staatstoezicht al 12.

De heer **Kockelkoren**:
Toeval bestaat niet, zou ik misschien moeten zeggen. Met een iets serieuzere noot: er is nooit eerder echt 12 geadviseerd. In 2013 is er in een bijlage een berekening, een inschatting door het SodM van destijds gemaakt die ook op die 12 uitkwam. Dat was een redeneerlijn die een volledig andere was dan de redeneerlijn die we in januari 2018 hadden. Het was een redeneerlijn die veel meer uitging van een soort maatgevend slecht scenario. Toen wij in januari 2018 op die 12 kwamen, was er ook even wat consternatie in mijn team, want die zeiden: dat getal is al een keer naar voren gekomen en het is misschien wel heel vervelend dat dat hetzelfde getal is. Ik zei: nou ja, als het hetzelfde getal is, is het hetzelfde getal. Bovendien, het is misschien wel heel prettig dat je langs twee heel verschillende wegen op een vergelijkbare uitkomst komt. Dat geeft ook wel aan dat deze richting helemaal niet de verkeerde richting is.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Nog even over die vlakke winning. U zei al, die is eigenlijk een beetje een eigen leven gaan leiden. Dat is in ieder geval mijn interpretatie van wat u

zegt. Wat is uw inschatting: is dat omdat het ministerie er bewust meer waarde aan heeft gehecht dan het SodM heeft bedoeld, of heeft het SodM daar misschien niet duidelijk genoeg over gecommuniceerd?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk sowieso dat wij daar duidelijker over hadden kunnen communiceren. Ik denk dat dat een gegeven is. Tegelijkertijd denk ik ook dat op het moment dat de regering, het ministerie, heel erg begaan is met veiligheid, je door gaat vragen. Dan wil je precies weten hoe het zit. Ik heb niet kunnen constateren, ook als ik naar de verhoren luister en ook naar mijn eigen organisatie luister, dat die grote nieuwsgierigheid aanwezig was. Om dat misschien nog even wat nader toe te lichten. In die adviezen die voor mijn tijd zijn uitgebracht en waarvan ik er ook een aantal heb gelezen ... Ik heb heel duidelijk gezien dat de inspecteur-generaal in die tijd heeft aangegeven: wij kunnen eigenlijk niet toetsen aan die veiligheidsnorm, dus ik weet niet of de gaswinning aan die veiligheidsnorm voldoet en dus voldoende veilig is. Het is eigenlijk een hele indringende mededeling. Ik heb niet het idee dat dat de trigger was bij het ministerie om daar enorm op door te vragen, van: maar als we niet veilig aan het winnen zijn, wat betekent dat dan; moeten we dan misschien niet toch nog veel sneller terug en is nul misschien inderdaad veiliger dan zo vlak mogelijk winnen? Ik heb niet de indruk dat die indringende bevraging heeft plaatsgevonden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Helder. Op 29 maart 2018 maakt het kabinet bekend dat de gaswinning vervroegd zal worden beëindigd. Het kabinet gaat dan eigenlijk verder dan wat het advies van het Staatstoezicht was in die maanden daarvoor. Hoe was u betrokken bij dat besluit?

De heer **Kockelkoren**:

Niet.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat vond u ervan?

De heer **Kockelkoren**:

Ik vond het een goed besluit om de gaswinning naar nul af te bouwen. Daar kwam een afbouwpad naar. Het was eigenlijk een soort tweetrapsbesluit. De regering zei: we gaan eerst zo snel mogelijk naar 12 -- dat was voorzien in ik geloof het gasjaar '23-'24 -- en uiteindelijk willen we in 2030 op 0 zijn. Ik

vond dat een goed besluit. Voor mij was het belangrijk om ook een inschatting te kunnen maken of naar 12 in gasjaar '23-'24 inderdaad zo snel als mogelijk was en of het misschien niet nog sneller zou kunnen. Maar ja, ik vond het een goed gasbesluit.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Was u verrast?

De heer **Kockelkoren**:

Niet helemaal, want ik heb op 12 maart met de minister gesproken. Hij heeft op een aantal punten in zekere zin ook gedubbelcheckt of hij ons advies goed had begrepen. Hij heeft getoetst: klopt het dat ik heb gezien dat jullie het conditioneel op de versterking hebben geadviseerd en klopt het dat jullie hebben gezegd "12 is niet het eindpunt en het zal uiteindelijk moeten worden afgebouwd"? Ik heb hem daarin uiteraard bevestigd. Hij gaf ook wel aan dat hij met verschillende scenario's bezig was, inclusief het scenario om uiteindelijk de gaswinning te gaan stoppen. Dus in die zin was ik wel in enige mate op de hoogte, maar ik kan niet zeggen dat ik echt betrokken ben geweest bij dat besluit.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Oud-minister Wiebes noemde in zijn verhoor het besluit om naar nul te gaan "onontkoombaar". Deelt u die conclusie?

De heer **Kockelkoren**:

Hij keek denk ik op dat moment al met meer indringendheid dan mijn organisatie had gedaan naar de stand van zaken van de versterkingsopgave en de grote uitdagingen die daar lagen. Ik denk dat hij gelijk had in die onontkoombaarheid.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Uit eerdere verhoren weten we dat betrokken ministers verwachten dat het besluit leidt tot een kleinere versterkingsoperatie. Die verwachting is gebaseerd op berekeningen van het ministerie van Economische Zaken, die weer zijn gebaseerd op de aanname dat minder gaswinning ook leidt tot minder seismiteit. Wist u dat er gerekend werd op een kleinere versterkingsoperatie bij het dichtdraaien van de gaskraan?

De heer **Kockelkoren**:

Nee, daar was ik niet bekend mee. Ik vind dat ook wel frustrerend. Als ik nu

de verhoren zo terugluister, was er een soort van geloof aanwezig bij het ministerie dat de versterkingsopgave nog maar zo'n 3.000 adressen of gebouwen zou omvatten. Ik heb even gekeken: waar zou dat getal nou vandaan komen? In de risicoanalyse van de NAM, de laatste versie ervan, die in november 2017 is opgeleverd en waar wij ons ook op hebben gebaseerd om te komen tot ons gasadvies, werd inderdaad een getal van 3.000 genoemd. Maar dat is helemaal geen goede indicatie voor de omvang van de versterkingsopgave. Daar is naar mijn idee echt van verkeerde veronderstellingen uitgegaan, wat naar mijn indruk toch terug te voeren is op onvoldoende kennis van die risicoanalyses.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U had zelf in het gasadvies van 1 februari 2018 ook gezegd "dit is ons advies -- tenminste, als de versterking op tijd wordt gerealiseerd", zeg ik even in mijn woorden. Van welke versterking ging u op dat moment uit?

De heer **Kockelkoren**:

Wij gingen niet uit van een specifiek bepaald aantal gebouwen. Mijn voorganger heeft ook aan TNO gevraagd -- dat was al in 2015 -- om een inschatting te krijgen van: waar hebben we het potentieel over? Daar kwamen hele grote aantallen uit. Op het moment dat men door was gegaan met de productie op het niveau van destijds, zouden 100.000 gebouwen, die ordegrrootte, versterkt moeten worden. Dat was een berekeningsinschatting die TNO in opdracht van SodM heeft gemaakt. Als de gaswinning teruggebracht zou worden naar zo'n 24 bcm, dan zouden dat nog steeds zo'n 35.000 tot 40.000 gebouwen zijn: echt een gigantische opgave. Ik geloof dat de NCG aan het begin van 2018 er in eerste instantie van uitging dat het om zo'n 20.000 gebouwen zou gaan. Ik zeg daarbij "in eerste instantie", omdat zij begonnen zijn binnen een bepaalde "contour", zoals dat dan heet, te werken, maar de NCG, Hans Alders, heeft ook heel duidelijk aan mij verteld dat dat helaas niet het eindpunt van de versterking zou zijn, omdat ook buiten die contour naar verwachting er nog gebouwen versterkt moeten worden. Het was mij dus wel duidelijk: dit is echt een hele grote opgave. Bij die veronderstelling in het advies was onze veronderstelling niet meer en niet minder dan: de huizen die het nodig hebben, moeten versterkt worden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat wist u dan over de gevolgen van een lagere gaswinning, 12 miljard kuub in uw advies, voor de omvang van de versterkingsoperatie?

De heer **Kockelkoren**:

Daar hadden wij nog geen inschatting van, daar hadden wij nog geen inschatting van. Daarom vind ik, als ik het zo terugluister, het noemen van die 3.000 huizen ook zo fataal, want dat geloof van de versterking hoeft nog maar heel klein te zijn. Dat kreeg ik wel mee in de gesprekken die ik in april heb gehad en de gesprekken die ik in mei heb gehad. Daarin werd mij wel duidelijk dat men bij het ministerie dacht: die versterking hoeft nog maar heel erg klein te zijn. Maar dat was dus eigenlijk gebaseerd op getallen die daarvoor helemaal niet gebruikt mogen worden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hebt u daar met het ministerie over gesproken in die periode?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb met hen daarover gesproken na het gaswinningsbesluit. Ik heb overigens al in maart aan de minister aangegeven dat wij een inschatting zouden maken van wat de gevolgen van het gasbesluit zouden zijn voor de risico's van de gaswinning in Groningen. Dat advies zouden we waarschijnlijk in juni van dat jaar gaan opleveren. Wij waren daar op dat moment als het ware mee bezig, maar ja, ik merkte al wel in de gesprekken: het hoeft nog maar heel klein te zijn. Van een aantal van de groepen huizen die op dat moment in het versterkingsproces zaten, hoorde ik op het ministerie dat men dacht dat dat niet meer nodig was. Het was voor mij ook niet duidelijk waar ze dat nu eigenlijk op baseerden. Ik heb wel gezegd: pas nou op om inschattingen die jullie hier misschien hebben als vaste waarheid neer te zetten. Maar goed, ook die gesprekken had ik overigens na het moment waarop de "pauzeknop", zoals dat inmiddels is gaan heten, was ingedrukt.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ik weet niet of ik het goed hoorde, maar u zei net: ik zei toen ook wel dat Staatstoezicht in juni nog met een advies zou komen. Zei u dat?

De heer **Kockelkoren**:

Dat heb ik aangekondigd ja, zowel mondeling als overigens ook schriftelijk, aan de minister en aan het ministerie. Vervolgens is er later nog een adviesvraag gekomen van hen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja, daar komen we zo nog op terug.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Uw voorgangers de heer De Jong en de heer Van der Meijden verklaarden in hun verhoor dat ze geen inzicht hadden in de leveringszekerheid. Van der Meijden sprak van een "zwarte doos". Hoeveel inzicht had u in leveringszekerheid?

De heer **Kockelkoren**:

Ja, dat was inderdaad een zwarte doos voor ons. Maar goed, ik heb in het advies dat wij 1 februari uitbrachten, niet naar leveringszekerheid gekeken. Dat is niet onze rol. Ik vond het belangrijk om vanuit het oogpunt van veiligheid duidelijk te maken wat naar ons oordeel noodzakelijk was. Dat is wat wij hebben geadviseerd. Op het moment dat daar een spanningsveld met leveringszekerheid zou ontstaan, is het aan de minister om een afweging te maken en te kijken welke economische "pijn" geleden kan worden om de veiligheid in Groningen zeker te stellen. Op het moment dat leveringszekerheid voor veiligheidsproblemen elders in Nederland zorgt, zal hij beide veiligheidsvraagstukken natuurlijk moeten afwegen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U adviseert de minister ook om dit dan navolgbaar en inzichtelijk te maken.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, dat klopt.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Waarom?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk dat dat heel belangrijk is, juist ook voor de mensen in Groningen, dat zij, als er een besluit wordt genomen, weten op welke manier de veiligheid van de gaswinning in Groningen voor hen daarin een plek heeft gehad. Als dat afgewogen wordt tegen economische factoren, dan hebben ze er recht op om dat te weten. Als dat niet gebeurt maar het wordt afgewogen ten opzichte van veiligheidsvraagstukken elders in Nederland, dan is het belangrijk om dat zichtbaar te maken. Die navolgbaarheid is in zekere zin ook voor hun onzekerheid, voor hun welzijn belangrijk, dus voor die mensen in Groningen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Het is natuurlijk aan de minister, geeft u aan. Hoe zouden die verschillende belangen het beste afgewogen kunnen worden volgens u?

De heer **Kockelkoren**:

Dat is inderdaad aan de minister. Wat voor hem belangrijk is om in staat te zijn dat goed te doen, is dat hij aan de kant van de leveringszekerheid informatie heeft over: hoe ver kan ik teruggaan zonder dat ik veiligheidsvraagstukken elders in Nederland heb? Dan kan hij die afweging ook beter maken. Die informatie was voor mij in ieder geval een zwarte doos, maar mijn indruk is dat die informatie op dat moment ook nog niet echt goed beschikbaar was op het ministerie.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

In november 2017 oordeelde de Raad van State dat de minister van EZ in een eerder winningsbesluit niet goed motiveerde waarom het belang van leveringszekerheid zwaarder weegt dan de belangen die tegen voortzetting van de gaswinning pleiten; we hebben het er al even over gehad. In hoeverre herkent u dat beeld?

De heer **Kockelkoren**:

Dat herken ik inderdaad, in die zin dat het gasbesluit dat in november vernietigd is, niet expliciet gebaseerd was op de door de regering zelf geïntroduceerde norm voor de gebouwveiligheid. Er werd ook niet duidelijk gemaakt in welke mate de rapporten van bijvoorbeeld Gronings Perspectief van de Rijksuniversiteit Groningen meegewogen waren en welke rol dat bij de besluitvorming heeft gespeeld. Ook dat was iets waar de Raad van State opmerkingen over maakte. Ik had dat uiteraard ook gezien in de adviezen, maar ook in het winningsbesluit van de minister, dus in die zin herkende ik dat.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dat winningsbesluit van november 2018, waarbij Wiebes instemt met een gasproductie van 19,4 miljard kuub voor het gasjaar 2018-2019: in hoeverre heeft u bij dit besluit beter zicht gekregen op de afweging van de minister?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk dat dat nog niet de lat van de Raad van State helemaal haalde. Maar nogmaals, voor een deel is dat ook omdat de minister op dat moment denk ik nog niet alle informatie had die hij eigenlijk idealiter wel had moeten

hebben om zo'n navolgbare afweging te maken. Wat mij wel echt opviel aan dat besluit -- eerst het ontwerpbesluit en uiteindelijk het besluit voor het gasjaar 2018-2019 -- is dat de minister daarin opnieuw zegt: we hoeven nog maar 1.500 adressen te versterken. Ik heb ook tegen de dg Energie gezegd: let nou op wat jullie opschrijven, want dit klopt niet, dit kan niet kloppen; jullie gebruiken een getal uit een risicoanalyse die helemaal niet geschikt is om hiervoor een inschatting te maken en toch nemen jullie dit op in het gaswinningsbesluit.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Wat was de reactie daarop, op die waarschuwing?

De heer **Kockelkoren**:

Ik voegde er nog aan toe: "Ik heb de indruk dat op een aantal punten jullie nog onvoldoende deskundigheid in het team hebben. Want op het moment dat je ziet dat het de NPR is die bepaalt of een huis wel of niet versterkt moet worden, dat dus de Nationale Praktijkrichtlijn in zekere zin bepaalt hoe groot de versterkingsopgave is, als je je dat goed realiseert, dan zou je dat niet op deze manier opschrijven." Mijn suggestie aan hem was: versterk je team. Voor een deel herkende hij dat wel, maar ik denk dat hij toch ook wel moeite heeft gehad om dat snel genoeg invulling te geven.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

We gaan een stapje terug in de tijd, naar de zomer van 2018. Dan brengt de Mijnraad op verzoek van minister Wiebes een advies uit over de gevolgen van de afbouw van de gaswinning voor de versterkingsoperatie. Wat is uw inschatting, wat is de reden dat minister Wiebes de Mijnraad inschakelde voor dat advies?

De heer **Kockelkoren**:

Dat weet ik niet, nee.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat vond u van die keuze?

De heer **Kockelkoren**:

Ja ... Mijn indruk was dat de minister complexe besluitvorming moest doen. Hij moest op hele moeilijke onderwerpen tot keuzes komen. Ik denk dat de minister zich heel goed realiseerde, en dat ook het departement zich realiseerde, dat de eigen expertise onvoldoende sterk aanwezig was. Net zo

goed als SodM uitgemergeld was, zou je kunnen zeggen, was het departement voor wat betreft die technische knowhow ook uitgemergeld en men heeft in feite ... Normaliter zijn er ettelijke adviseurs die de minister adviseren -- naast SodM adviseert TNO, adviseert KNMI, adviseert de Tcbb, de commissie die over bodemdaling adviseert -- en ze hebben gedacht: omdat we dat zelf niet zo goed kunnen, hebben we een partij nodig die de verschillende adviezen bij mekaar brengt tot uiteindelijk een keuze van wat we nu moeten gaan doen. Mijn indruk is dat ze in feite ook dat weer buiten de deur hebben gezet en de Mijnraad hebben gevraagd om dat voor hen te doen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Wat vond u daarvan?

De heer **Kockelkoren**:

Ik vond het voor een deel een ongelukkige keuze. Dat bedoel ik niet ten nadele van de Mijnraad, maar dat bedoel ik voor wat betreft de positionering van partijen. Wij zijn een onafhankelijke toezichthouder en wij kunnen gevraagd maar ook ongevraagd adviseren. In dit geval ging het over: hoe moeten we onder andere omgaan met de versterkingsopgave? Ik wilde niet in een soort adviesconsortium terechtkomen, waarbij ik dan ook nog onderdeel werd van hoe die versterkingsopgave vorm te geven, terwijl ik er daarna ook nog toezicht op moest gaan houden. Dat zou mij in een ongemakkelijke positie brengen. Daarnaast voelde ik ook wel -- zo voelde ik dat aan -- dat het een manier was om het advies van SodM naar de bijlagen te brengen, waardoor het niet z'n plek kreeg. Dat moet ik nog even wat meer toelichten.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Graag.

De heer **Kockelkoren**:

Die veilige marge die wij hebben gebruikt in januari om tot onze adviezen te komen, heeft veel kritiek gekregen. Toen wij de NAM vroegen "mogen wij de precieze getallen hebben van de uitkomsten op basis van deze veilige marge" -- dat was dus in januari -- reageerde de NAM heel gealverteerd en zei "maar die mogen jullie niet gebruiken, want die zijn nog niet helemaal gevalideerd", terwijl het rapport gevalideerd en al in november formeel was opgeleverd. Die opmerking heb ik toen dus ook maar even terzijde gelegd. Maar zij waren er eigenlijk op tegen dat wij die veilige marge hanteerden.

Dat heeft de baas van de NAM naderhand ook nog heel duidelijk tegen mij gezegd, dat ze het verkeerd vonden om het op die manier te doen. Het werd me überhaupt duidelijk dat de NAM helemaal niet zat te wachten op een grote productiemaatregel. Maar ook het ministerie was ongelukkig met die veilige marge. Wij hadden in maart aangegeven: "We zullen de implicaties voor de risico's van het gasbesluit gaan inschatten en dat zullen we op dezelfde manier doen als we tot ons gasadvies zijn gekomen op 1 februari. We gaan dus opnieuw met die veilige marge werken." Zij hebben moeite gedaan om ons van die veilige marge af te brengen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Economische Zaken heeft moeite gedaan om u van de veilige ...

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe ging dat dan?

De heer **Kockelkoren**:

Zij gaven in eerste instantie aan: dat is methodologisch niet juist. Ze hebben vervolgens ook gevraagd aan een aantal hoogleraren: hoe is uw kijk daarop? Een van hen heeft ook met ons gesproken. Daarbij werd duidelijk gemaakt dat je dat niet zou moeten doen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dat u wat niet zou moeten doen?

De heer **Kockelkoren**:

Niet gebruikmaken van deze veilige marge. Dat wij met een hoogleraar daarover spraken, vond ik alleen maar heel nuttig, want op het moment dat wij op basis van onze inzichten van hoe je goed risicomanagement toepast ervan uitgaan dat wij een veilige marge kunnen hanteren en een hoogleraar statistiek aangeeft "dat kan niet", dan ben ik heel erg geïnteresseerd om grond waarvan dan niet, want dat kan alleen maar onze redenering verbeteren en misschien ook wel suggereren dat we het op een andere manier moeten doen. Maar dat het ministerie ons daar zo op aanspreekt, dat vond ik ongemakkelijk. Overigens heeft de minister heel duidelijk gezegd: jullie moeten gewoon adviseren wat jullie moeten adviseren en als jullie de vraagstelling onduidelijk vinden, adviseer vooral wat jullie denken dat nodig

is. Dat was in feite een bevestiging van de positie die het SodM heeft, want wij kunnen inderdaad ook ongevraagd adviseren.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja. Maar er was dus verschil tussen hoe de minister daarmee omging en hoe het ministerie zelf daarmee omging. Moet ik het zo begrijpen?

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei: een hoogleraar statistiek sprak u aan op de manier waarop met veiligheidsmarges omgegaan moest worden. Bent u bereid zijn of haar naam te noemen?

De heer **Kockelkoren**:

Ja, ik geloof dat dat de heer Cator was. Overigens, laat ik daar toch nog iets meer over zeggen. In zekere zin had hij denk ik helemaal gelijk. In een ideale wereld, op het moment dat je sterke kennis hebt, op het moment dat je alle kennis hebt en dus ook de onzekerheden die er zijn goed kunt begrijpen en zelfs goed kunt kwantificeren, heb je zo'n veilige marge niet nodig. Daar waren we het eigenlijk wel met elkaar eens. Alleen, we leven niet in die ideale wereld. We zitten in het domein van de gaswinning in Groningen, met heel veel onzekerheden, onzekerheden ook die we voor een deel nog niet eens goed begrepen. In zo'n situatie -- dat zeggen ook de wetenschappelijke publicaties over hoe je goed risicomanagement doet -- is het juist heel verstandig om een veilige marge te hanteren, en dat is dus ook wat we hebben gedaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U vertelde dit omdat u zei: ik wilde voorkomen dat het SodM-advies als het gaat om de versterking ergens in een bijlage terecht zou komen. Heb ik dat goed verstaan?

De heer **Kockelkoren**:

Ja, want dat sterke geloof dat ik aantrof bij het ministerie van "het hoeft nog maar een hele kleine versterkingsopgave te zijn", leek gebaseerd te zijn op die HRA-uitkomsten, die daar helemaal niet geschikt voor zijn, die getallen van die 1.500 en daarvoor die 3.000. Maar dat geloof zorgde er wel voor, naar mijn indruk, dat het ministerie niet zat te wachten op inschattingen van

onze kant, van: je kunt proberen een inschatting te maken van de versterkingsopgave en daar kun je misschien wel die risicoanalyses voor gebruiken, maar dat moet je dan wel doen met een veilige marge erbij en dan wordt het opeens een veel groter aantal gebouwen en adressen dat waarschijnlijk versterkt moet gaan worden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja. Het Staatstoezicht geeft in 2018 advies over de versterking. Dan is het advies om ongeveer 7.200 gebouwen te versterken vanuit het oogpunt van veiligheid. Hoe kwam dat getal dan tot stand?

De heer **Kockelkoren**:

Wij hebben in dat advies twee hoofdadviezen gegeven, in eerste instantie om een inschatting te maken van het aantal gebouwen, gebruikmakend van die veilige marge. Daar komen dan die 7.200 gebouwen uit. Als je dat dan weer omzet naar adressen, waar naderhand veel over gesproken werd, gaat het om zo'n 9.000 adressen. Het tweede advies dat wij hebben gegeven, betrof de lopende groepen van huizen die op dat moment in die versterking zaten, voor zover ze niet al in die eerste groep zaten. Daarvan hebben we tegen de minister gezegd: overweeg om die ook te versterken op grond van overwegingen van gezondheid, van langjarige stress; ga dat nu niet uit de versterkingsoperatie halen. Als je die erbij doet, zit je weer in de richting van zo'n 15.000 adressen. Dat waren de twee adviezen die wij gaven. Overigens, als ik daar nu zo op terugkijk, had ik voor wat betreft dat tweede deel, die groepen huizen die al in de versterkingsoperatie zaten, ons advies aan de minister -- "neem dat in overweging en weeg daarbij die veiligheidsbeleving, die gezondheid, die langjarige stress mee" -- heel graag veel sterker aangezet.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dus u had het tweede deel van het advies graag sterker aangezet?

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe zou het dan luiden als u het nu zou moeten doen?

De heer **Kockelkoren**:

Dan was het niet "overweeg dat en weeg daarin de veiligheidsbeleving mee", maar: doe dat.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Doe het gewoon. De huidige omvang van de versterkingsoperatie is meer dan 27.000 adressen. Hoe verklaart u dat grote verschil tussen de getallen die we net noemden en de huidige omvang?

De heer **Kockelkoren**:

Wat we ook hebben geadviseerd aan de minister, is om een opname op verzoek mogelijk te maken voor mensen die niet in die scope zaten maar wel zorgen hadden over hun woning: als u zorgen heeft over uw woning, dan kunt u gewoon uw woning laten inspecteren om te bepalen of het wel of niet veilig is. Dat heeft later uiteraard voor enige toename gezorgd. Belangrijker is dat wij direct na dat advies in juni zijn gaan praten met de NCG en die heeft ons laten zien dat er ook allerlei "bijzonderheden" waren, zoals ze dat noemden. De risicoanalyse liet zien dat van een twee-onder-een-kapwoning het ene deel wel in de scope zat en het andere deel niet. Daarvan hebben wij gezegd: "Dat is niet de bedoeling. We kunnen een risicoanalyse gebruiken als richtsnoer voor de versterkingsopgave, maar je moet nooit een model verabsoluteren. Het is dus belangrijk om gezond verstand te blijven hanteren." We hebben gezegd: stel maar een aantal "logisch nadenken"-regels op -- "logicaregels" noemde de NCG ze, geloof ik. Daar hebben wij ook even naar gekeken en gezegd: moet je vooral doen. Dat heeft ertoe geleid dat die versterkingsoperatie weer groter is geworden. Vervolgens is een jaar daarna de risicoanalyse verbeterd doordat -- sorry dat ik weer even wat technischer word -- de database waar de risicoanalyse op gebaseerd is en waar alle gebouwen in Groningen in staan, voor een deel van de woningen in het gebied, met name in de kern van het gebied, fors is verbeterd. Daar heeft men alles op alles gezet om op basis van publieke informatie de kennis van de gebouwen in die database te verbeteren. Dat heeft er in 2019 in geresulteerd dat nog eens een keer 3.000 adressen toegevoegd zijn. Toen zaten we al -- van 15.000 naar 18.000 -- op 18.000 adressen. Daarnaast hebben de regiobestuurders afgesproken met het Rijk dat van alle mensen bij wie ooit een inspectie heeft plaatsgevonden in de jaren daarvoor, in ieder geval het huis beoordeeld zou worden. Dat heeft erin geresulteerd dat er zo'n 26.000 kwamen. Vervolgens hebben wij in 2018 en 2019 erop aangedrongen dat als er huizen zijn met significante schade of huizen die acuut onveilig verklaard zijn en die om wat voor reden dan ook nog niet in

de versterkingscope zitten, die meteen toegevoegd moeten worden en dat als er schrijnende situaties zijn waarin mensen gewoon helemaal klem zitten, radeloos zijn en zich heel onveilig voelen in hun huis maar wier huis niet in de versterkingsopgave zit, deze huizen ook toegevoegd moeten worden aan de versterkingsoperatie. Dat heeft ertoe geleid dat het nu uiteindelijk 27.000 is en u voelt al wel aan dat dit nog in enige mate groter kan worden, ofschoon ik niet verwacht dat er nog belangrijke toevoegingen zullen zijn.

Ik wil hier graag nog een element aan toevoegen, als ik mag. Ik denk dat in 2018 gelukkig een heel belangrijk uitgangspunt is afgesproken. Daar hebben wij ook over geadviseerd in 2018. Als een gebouw eenmaal toegevoegd is aan die scope van de versterkingsopgave, dan gaat het er niet meer uit. Je kunt niet eerst tegen mensen zeggen "we hebben nu een analyse gemaakt dat het verstandig is om uw huis toch echt goed te gaan beoordelen" en als we een jaar later misschien nieuwe inzichten hebben, vervolgens zeggen: o nee, we gaan het toch maar niet doen. Eenmaal in de versterkingscope betekent: het blijft erin -- naar analogie van een ander belangrijke afspraak die is gemaakt, waar wij ook op aangedrongen hebben, namelijk: een huis dat eenmaal als onveilig is beoordeeld, blijft op die manier beoordeeld. Je gaat niet eerst tegen mensen zeggen "we hebben uw huis beoordeeld en we hebben geconstateerd dat het onveilig is, dus het moet versterkt worden" om na een jaar te zeggen: we hebben nu een nieuwe analyse en we gaan het toch weer anders doen. Dat kun je mensen niet aandoen. Wat in het verleden geloof "vastklikken" heette, is toen eigenlijk bevestigd in die nieuwe aanpak: eenmaal beoordeeld blijft beoordeeld, tenzij een bewoner zelf zegt "ik stel het op prijs dat er toch nog eens goed gekeken wordt".

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Duidelijk.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
Ik ga verder in de tijd. Op 22 mei 2019 vindt er een aardbeving in Westerwijtwerd plaats. De beving heeft een kracht van 3,4 op de schaal van Richter. In hoeverre paste deze aardbeving in de voorspellingen van die tijd?

De heer **Kockelkoren**:
Ja ... Om het in de termen van de risicoanalyses van de NAM te zeggen: dat hadden we kunnen verwachten. Zolang het Groningenveld nog niet tot rust is gekomen, zullen we nog aardbevingen hebben en kunnen we helaas ook nog zwaardere aardbevingen krijgen. Zelfs nog veel zwaardere aardbevingen dan

3,4 kunnen zich voordoen -- gelukkig wel met een hele kleine kans, maar die kans is wel aanwezig. Zo'n aardbeving, ook die van Westerwijtwerd, is heel indringend. Het gebeurde 's nachts of in de hele vroege ochtend, afhankelijk van hoe je ernaar kijkt. Mensen zijn daar ongelofelijk van geschrokken. Mensen die al in zo'n lang proces zitten van shadeafhandeling, onzekerheid, versterking, worden opnieuw met hun neus op de feiten gedrukt dat ze niet in een veilig huis wonen. Dat is echt heel indringend.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Na deze beving adviseert het Staatstoezicht ook om niet meer dan 12 miljard kubieke meter gas te winnen -- het volgende gasjaar al. Een jaar eerder, na de beving van Zeerijp, gebruikte Staatstoezicht nog de formulering "de gaswinning zo snel als mogelijk" terug te brengen naar 12 miljard kuub. Waarom werd nu gekozen voor een koppeling aan het gasjaar?

De heer **Kockelkoren**:

Dat had te maken met het feit waar we op dat moment stonden met de gaswinning. Zoals ik al aangaf bij die Zeerijpbeving en ons advies daarover: "zo snel als mogelijk" betekent dus ook zo snel als mogelijk. Dat afbouwpad dat in maart 2018 is gepresenteerd, bevatte een afbouw in een aantal stappen naar uiteindelijk 12 in het gasjaar 2023-2024, meen ik. Onze vraag was: is dat inderdaad zo snel als mogelijk? In 2019, toen wij ook naar deze vraag keken, hadden wij de indruk dat het afbouwpad sneller kon. Wij hadden de indruk dat het zelfs dermate sneller kon, dat je al in het volgende gasjaar, dus het gasjaar '19-'20, naar die 12 terug zou kunnen gaan. Dat is dus ook wat we hebben geadviseerd.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dus u zet het steviger neer omdat u de indruk heeft: het kan ook.

De heer **Kockelkoren**:

Het kan sneller. Daar moet ik nog één ding aan toevoegen. Als de minister en het departement al op de route zaten om naar 12 te gaan in het gasjaar 2019-2020, dan had ik dat natuurlijk niet hoeven te adviseren. Onze indruk was dat het sneller kon, maar dat zat nog niet in de voornemens van het ministerie.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Hoe reageert minister Wiebes op dit advies?

De heer **Kockelkoren**:

Uiteindelijk, in de maanden daarna, volgt hij dat advies op. Dat heeft ie gedaan nadat hij naar mijn indruk heeft geverifieerd en getoetst of dat inderdaad kon. En het bleek dus inderdaad te kunnen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

GTS had eerder dat jaar, in februari 2019, ingeschat dat er 15,9 miljard kuub nodig was voor de leveringszekerheid. Welke rol speelde deze raming bij uw advies om een gaswinning van 12 miljard kuub te adviseren?

De heer **Kockelkoren**:

Dat was eigenlijk het startpunt van onze vraagstelling. Ofschoon wij niet helemaal in de zwarte doos van de leveringszekerheid konden kijken, hadden wij wel de indruk, omdat GTS daar overigens zelf in haar advies ook een en ander over had opgenomen, dat er toch nog verder gegaan kon worden. Dat was voor ons de reden om ook dat advies te geven.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

In september 2018 kondigt het kabinet aan dat de gaswinning vervroegd wordt beëindigd. Het winningsniveau voor het komende gasjaar is vastgesteld op 11,8 miljard kuub.

De heer **Kockelkoren**:

December 2018?

Mevrouw **Kuik** (CDA):

September 2018. Had u dat besluit verwacht?

De heer **Kockelkoren**:

Het besluit van september 2018?

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Ja. Eh ... 2019. Sorry, ik zit er een jaar naast.

De heer **Kockelkoren**:

Wat de minister doet ... In eerste instantie volgt hij zijn eigen afbouwpad. Hij gaat er zelfs op een gegeven moment wat onder zitten. Wij hebben dus naar aanleiding van de signalen die wij oppikten op basis van de rapportage van GTS geadviseerd: het kan nog sneller. Uiteindelijk is dat ook wat de minister overneemt. Uiteindelijk zal dus ook voor het gasjaar daarop de winning onder die 12 uitkomen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ik probeer het te begrijpen. U zei: wij hadden de indruk dat het afbouwpad sneller kon. Wat was nou precies die indruk?

De heer **Kockelkoren**:

Dat weet ik niet helemaal exact meer, maar dat was mede gebaseerd op de gesprekken en de rapportage van GTS zelf. Daarbij speelde onder andere de gasopslag van Norg een rol.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Betekent dat dat u wel contact had met GTS over leveringszekerheid en dat soort zaken?

De heer **Kockelkoren**:

Omdat het startpunt van de besluitvorming de rapportage van GTS was en wij graag vanuit onze rol wilden toetsen of het zo snel mogelijk naar 12 inderdaad ook zo snel mogelijk naar 12 is, hebben wij inderdaad een aantal vragen aan GTS gesteld over hoe we hun rapportage moesten begrijpen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Jaja. Oké. U gaf ook aan: leveringszekerheid was voor ons echt een zwarte doos. Ik probeer dus even te begrijpen welke elementen een rol spelen in de adviezen van SodM.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, dat begrijp ik.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

De gaswinning heeft op grote schaal schade aan woningen veroorzaakt en ook veel leed berokkend. Wie bepaalt hoeveel schade acceptabel is?

De heer **Kockelkoren**:

In de huidige systematiek bepaalt het bevoegd gezag, om het zo te noemen, maar in feite de minister en nu de staatssecretaris, dat van geval tot geval door akkoord te gaan met, goedkeuring te geven aan een winningsplan. In het winningsplan moet verplicht een analyse zijn opgenomen van de risico's, van de nadelige gevolgen, hoe die beheerst kunnen worden en ook zo veel mogelijk beperkt kunnen worden. Maar voor een deel kan dat niet en wordt er dus een bepaalde mate van schade verwacht of wordt er een bepaald niveau van risico verwacht. De minister zegt met zijn goedkeuring op een

winningsplan eigenlijk: dit niveau van schade, dit niveau van risico's vind ik acceptabel. In de wet zelf tref je hier geen norm over aan. We hebben in Nederland geen veiligheidsbeleid dat zo geconcretiseerd is dat je kunt zeggen welke risico's acceptabel zijn en welke mate schade van schade wel of niet acceptabel is.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe verklaart u dat daar geen norm voor is?

De heer **Kockelkoren**:

Mijn indruk is dat daar nooit echt veel aandacht naar uit is gegaan. Dat is misschien ook weer te verklaren vanuit het feit dat de veiligheid nooit een heel centraal publiek belang is geweest bij het ministerie van Economische Zaken. In mijn woorden: het zat daar niet echt in het behang. Dat is wel aan het verbeteren, maar als je terugkijkt, denk ik dat je niet anders dan dat kunt zeggen. In de taal van een toezichthouder zou ik misschien beter kunnen zeggen: de veiligheidscultuur was niet echt sterk ontwikkeld, was gebrekkig.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat betekent dat dan, wat is in uw woorden het nadeel dat zo'n norm niet is vastgelegd?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk dat het niet wenselijk is dat je van mijnbouwactiviteit tot mijnbouwactiviteit, per casus dus, beleid maakt. Dat maakt ook dat iedere besluitvorming over iedere mijnbouwactiviteit bijna een politiek besluit is. Op het moment dat je een veiligheidsbeleid hebt waarin je geconcretiseerde grenzen stelt over wat je acceptabel vindt en wat niet, dan is dat beleid dat je in wet- en regelgeving vastlegt en is dat beleid dat je met de Tweede Kamer bespreekt en dat de wetgever uiteindelijk uitvaardigt. Daarna zijn al die besluiten over mijnbouwactiviteiten daarmee veel minder politiek geworden, want dat beleid heb je immers al met elkaar kunnen creëren. Maar dat ontbrak.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

We hebben het nu over het Groningenveld en gaswinning. Geldt dat ook voor andere vormen van mijnbouw?

De heer **Kockelkoren**:

Ja, dit geldt voor alle vormen van mijnbouw. Dit geldt voor geothermie, dit geldt voor ondergrondse opslag. Het ontwikkelen van veiligheidsbeleid zou een belangrijke prioriteit moeten zijn.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Welke inspanningen moet NAM als vergunninghouder van het Groningenveld eigenlijk leveren om schade door gaswinning te beperken?

De heer **Kockelkoren**:

Nou ja, op het moment dat het bevoegd gezag, de minister, een winningsplan van de NAM goedkeurt ... In dat winningsplan moet de NAM al zichtbaar maken: welke risico's zie ik, op welke manier ga ik deze risico's beheersen en wat voor restrisico's, om het even wat technischer te benoemen, blijven dan nog over? Wij mogen daar overigens over adviseren. Wij adviseren de minister over of dat acceptabel is, ja of nee, en of de analyses goed zijn gedaan. Uiteindelijk neemt de minister een besluit. De minister bekrachtigt met dat besluit op het winningsplan in zekere zin ook of de mate van risicobeheersing door de NAM voldoende is of niet. Daarnaast is er nog een algemeen geformuleerde zorgplicht, die heel breed is geformuleerd. Ik denk dat dat ook heel wenselijk is. Dat kan ook die discussie opleveren waar we het voor een deel eerder over hadden, namelijk dat de NAM zich op het standpunt kan stellen, en dat ook heeft gedaan, van: ja maar als de minister mijn winningsplan en de manier waarop ik de risico's beheers heeft goedgekeurd, dan is dat wat ik te doen heb -- niet meer en niet minder. Op het moment dat de toezichthouder dan zegt "ja maar op grond van de zorgplicht vind ik dat je nog een aantal additionele stappen moet nemen", kan dat al snel tot discussie leiden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt: als SodM kijken we ook naar die plannen en bepalen we wat voor ons acceptabel is en wat niet. Op basis waarvan doet u de uitspraak of wat u aantreft acceptabel is of niet?

De heer **Kockelkoren**:

Daar hebben wij diezelfde open wetgeving waar ook de minister zich op baseert. Wij gaan noodgedwongen erin mee om per casus een advies te geven. We hebben net gezien dat we in het geval van Groningen in januari 2018 aan het zoeken zijn naar houvast. Nou was er specifiek voor Groningen al door de minister gezegd: ik neem het advies van de commissie-Meijdam

over om voor de gebouwveiligheid die 10^{-5} te hanteren als een overlidensrisicokans. Daar was dus in feite voor het eerst een soort concrete norm geïntroduceerd. Dat geeft dan opeens in enige mate wat meer houvast.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Maar dat is alleen voor gebouwveiligheid. U zei eerder: als Staatstoezicht beschouwen wij veiligheid ook als schade, ook immateriële schade.

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat doet u dan nu om die inschatting te maken of het acceptabel is of niet wat er aan schade kan worden veroorzaakt?

De heer **Kockelkoren**:

De beste manier om schade te voorkomen en zo veel mogelijk te beperken is om de gaswinning naar nul terug te brengen. Dat is ook wat de minister heeft besloten in 2018, weliswaar in stappen. In 2019 is dat nog eens versneld en is ook de afbouw naar nul fors versneld. Daarmee zal ook, voor zover dat nog kan, de hoeveelheid schade beperkt worden. Maar de schade zal helaas nog wel doorgaan zolang we aardbevingen hebben sterker dan, onze inschatting, ongeveer magnitude 2.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat is de invloed geweest van de introductie van een winningsplicht op dit vraagstuk van hoe acceptabel het gevolg is?

De heer **Kockelkoren**:

De winningsplicht heeft in feite de verantwoordelijkheid helemaal naar de overheid gehaald, wat denk ik ook helemaal terecht is, omdat de facto de overheid mede als gevolg van haar overwegingen met betrekking tot de leveringszekerheid bepaalt wat gewonnen moet worden. Nu is het dus de minister. Vorig jaar besloot hij tot het niveau van 4,8 en voor het lopende gasjaar de zogenaamde "waakvlamstand". Hij zegt met het besluit dat hij neemt eigenlijk dat de schade die zal optreden, het niveau van schade is dat hij in formele zin acceptabel acht.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Betekent dat dat NAM daar ook geen rol meer in hoeft te nemen?

De heer **Kockelkoren**:

Daar speelt de NAM geen rol meer in.

De **voorzitter**:

We zijn ruim anderhalf uur bezig. Ik stel voor dat we even gaan schorsen. Dat doen we voor een kwartier. Ik verzoek de griffier om u en uw steunverlener naar buiten te geleiden.

We gaan schorsen tot 11.55 uur.

De vergadering wordt van 11.38 uur tot 11.54 uur geschorst.

De **voorzitter**:

We gaan weer verder. Ik geef het woord aan mevrouw Kuik.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Ik ga terug naar het jaar 2018. Staatstoezicht houdt sinds 2018 toezicht op de versterkingsoperatie. Waarom bent u toezicht gaan houden op versterken?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk, dat is onze opdracht, dat is onze wettelijke taak. Het niet toezicht houden op de versterking zou naar mijn idee geen goede invulling van onze wettelijke taak zijn. Dat zal ik nog iets meer toelichten. De versterkingsoperatie is een hele belangrijke maatregel om tot veiligheid te komen. Zoals Jan de Jong hier al eerder heel mooi heeft laten zien met zo'n vlinderstrikdiagram: je neemt maatregelen ter voorkoming van aardbevingen -- dat is aan de linkerkant in zo'n diagram -- maar je neemt ook maatregelen om als zo'n aardbeving zich voordoet, de nadelige gevolgen zo veel mogelijk te, met een duur woord, mitigeren. In iedere situatie van mijnbouw waarin een oliemaatschappij probeert de risico's zo goed mogelijk te beheersen, waartoe ze ook wettelijk verplicht zijn, heb je maatregelen links en rechts in zo'n diagram: preventieve en mitigerende maatregelen. Daar houden wij altijd toezicht op, dus waarom zouden we dan bij de gaswinning in Groningen geen toezicht houden op die versterkingsoperatie? Het was voor mij eigenlijk vrij snel volstrekt evident dat dat een verplichting was die we na hadden te komen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dat gebeurde daarvoor niet.

De heer **Kockelkoren**:

Nee. Ik heb toen ik kwam moeten constateren dat mijn organisatie tegen mij zei: nee, dat doen we niet, want daar hebben we de expertise niet voor. Nou klopte dat, daar hadden we het in het begin al even over. SodM was inderdaad uitgemergeld. Maar ja, ik draai het dan om: als je de expertise niet hebt, moet je zorgen dat je die expertise gaat krijgen. Dat is wat we hebben gedaan.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dat heeft u gedaan. U beoordeelt dan ook lokale versterkingsplannen van gemeenten -- vanuit het oogpunt van veiligheid, neem ik aan. Waar heeft u de gemeenten precies op aangesproken als het gaat om die plannen?

De heer **Kockelkoren**:

Het klinkt misschien een beetje raar, maar we hebben de gemeentes vooral gefaciliteerd, geholpen. Die moet ik ook even toelichten, want we hebben hen op een aantal punten ook wel aangesproken. Maar vooral dat faciliteren was heel belangrijk. Ik had het al eerder over dat fatale geloof in een hele kleine versterkingsoperatie dat in 2018 na dat gasbesluit zo opgekomen was bij het ministerie. Dat geloof was zo sterk dat men heel graag en ook wel heel duidelijk de overtuiging had van: we moeten precies op volgorde van risico die huizen gaan beoordelen en als het nodig is versterken. Maar dat is helemaal geen praktische manier van werken. Sterker nog, dat is een manier van werken die voor heel veel vertraging, maar ook voor heel veel onrust bij mensen zorgt. Dat is iets wat de NCG, die de opdracht had gekregen om een nieuw plan van aanpak voor de versterking te maken, ook heel duidelijk naar voren bracht. Dat was naar mijn indruk ook echt wel een strijd tussen NCG en EZK. Wij hebben daarin ook in eerste instantie de NCG gesteund, van: ja, je zult dorp voor dorp, wijk voor wijk, te werk moeten gaan. Ik heb zelf ook in september 2018 tegen de minister gezegd: het is veel beter dat we in zes jaar ongeveer goed prioriterend deze versterkingsoperatie gerealiseerd krijgen dan dat we precies huis voor huis op volgorde gaan leggen, gespikkeld door het hele gebied heen die versterking gaan aanpakken, maar het dan waarschijnlijk twintig jaar gaat duren. Dat hebben we ook opgeschreven in onze beoordeling van dat plan van aanpak van de NCG in november 2018. Maar die strijd bleef. De gemeentes zijn vervolgens dat bredere plan dat de NCG had gemaakt gaan vertalen naar lokale plannen per gemeente. Wij hebben ook tegen de gemeentes, die daar ook om vroegen -- wij willen wijk voor wijk, dorp voor dorp aan de slag gaan -- gezegd: dat is wat ons betreft oké, maar doe dan wel de wijken en de dorpen waar relatief

meer risicovolle huizen zitten eerder dan de wijken en dorpen waar er minder risicovolle huizen zitten. Dat was ons aandachtspunt daarbij. Op die volgorde hebben we gelet. Maar in feite ...

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Was dat advies ook nodig? Lag er iets waarin de wijken met de meeste risico's niet als eerste aan de beurt kwamen? Of is dit een advies vooraf aan gemeenten?

De heer **Kockelkoren**:

Nee, het is iets wat wij in reactie op ... Ik ben wel met alle burgemeesters gaan praten in december en deels ook nog in januari, toen zij begonnen die plannen te ontwikkelen. Wij hebben vooral in reactie op hun conceptplannen en in gesprek dit naar voren gebracht. Soms zeiden gemeentes: we vinden het fijn om deze wijk of dit dorp toch wat eerder op te nemen. Maar volgens mij hebben wij eigenlijk maar bij twee gemeentes daar een opmerking over gemaakt. Dat was eigenlijk ook niet het grote discussiepunt. Het grote discussiepunt was: mogen wij dit zo doen en mogen wij dus ook in zo'n wijk of in zo'n dorp of een deel van een dorp waarin een groep huizen bij elkaar staat ook huizen erbij nemen die helemaal niet uit die risicoanalyse zijn gekomen? Daarvan hebben we gezegd: in enige mate mag je dat, want een uitlegbare versterkingsopgave is heel belangrijk om tot snelheid te kunnen komen en die snelheid is uiteindelijk in allerlei opzichten voor mensen belangrijk, want dat haalt hen uit onzekerheid en zorgt ervoor dat daar waar dat nodig is, ze in een veilig huis kunnen wonen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

U gaf al aan, er is spanning tussen EZK en de NCG in de kijk op: hoe pak je dat nou aan? Wanneer wordt die spanning doorbroken? Of is die er nu nog steeds?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb de indruk dat die er voor een deel nog steeds is. Kijk, wat voor ons ook wel frustrerend was ... Nadat die lokale plannen van aanpak allemaal begin 2019 door ons zijn goedgekeurd, is die versterking verdergegaan, maar naar mijn indruk, en die indruk wordt naarmate de tijd vordert steeds duidelijker, helemaal niet conform die lokale plannen van aanpak. Dat is misschien een gevolg geweest van het feit dat het CVW is blijven doorwerken op een manier die een hele andere logica kende. Ik denk ook dat de NCG, gegeven de beweging die het CVW had gemaakt en de wijze waarop en de

volgorde waarin gebouwen beoordeeld zijn, heeft zitten worstelen met: hoe krijgen we dit nu bij elkaar? Vorig jaar, in 2021, is er eigenlijk voor het eerst een compleet overzicht van de NCG op adresniveau gekomen van hoe men over de tijd de versterking eigenlijk voor zich ziet. Pas toen werd duidelijk dat het op een aantal punten totaal niet conform die lokale plannen van aanpak van 2019 is. Daar zijn de NCG en de gemeentes overigens voor een deel alle twee bij geweest, maar die onduidelijke verantwoordelijkheden, die naar mijn idee onduidelijke opdracht van de versterkingsopgave is hier een belangrijke oorzaak voor.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

We zien bij de behandeling van de Tijdelijke wet Groningen dat het ministerie van Economische Zaken de rol van het Staatstoezicht bij de versterking wil verkleinen. Wat was uw reactie daarop?

De heer **Kockelkoren**:

Ja ... Het was mij bekend dat het ministerie het eigenlijk helemaal geen goed idee vond dat wij toezicht gingen houden op de versterkingsopgave. Zij hadden het standpunt: dat is jullie taak niet. Daar hebben we veel over gediscussieerd, want los van het feit dat ik het met specifiek die versterkingsopgave echt niet eens was, vond ik het ook principieel een verkeerde discussie. Want nogmaals, het is de wetgever die bepaalt wat mijn taak is en niet het ministerie van EZK, de beleidsafdeling. Ik vond het principieel dus ook niet terecht dat de dg Energie bij wijze van spreken tegen mij zou zeggen: ja maar dat is jouw taak niet. Het is aan mij om die wettelijke taak te interpreteren en ik moet me daarover verantwoorden. Uiteindelijk, maar dan spring ik even naar het heden, hebben we nu ook, dankzij ook de interventies van de sg en de psg, een relatiestatuuat afgesproken waarin een aantal van dit soort principiële uitgangspunten ook heel helder zijn vastgelegd. Maar goed, weer even terug in de tijd. Het ministerie vond dat helemaal geen goed idee. Ze hebben bij die wet in enige mate gepoogd die rol kleiner te maken, maar ja, zolang ...

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dat is geen werkelijkheid geworden.

De heer **Kockelkoren**:

Nee. En bovendien, zolang er een zorgplicht is die nu rust op de regering om alles te doen wat nodig is om tot veiligheid te komen en zolang de toezichthouder niet uitgesloten is om toezicht te houden op die zorgplicht, en

wij zijn helemaal niet uitgesloten om toezicht te houden op die zorgplicht, kan ik vanuit de wetgeving mijn rol gewoon vervullen. Dat is ook de reden waarom wij bij die tijdelijke wet dat punt -- dat is niet de enige reden maar mede de reden -- van die zorgplicht zo benadrukt hebben.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Helder. Het doel van het versterken van woningen is ze zo aan te passen dat bewoners genoeg tijd hebben om de woning te verlaten bij een zware beving. Wanneer is een huis onveilig?

De heer **Kockelkoren**:

Ja ... Dat is uiteindelijk een technische vraag. Ook als je met mensen in de regio spreekt ... Ze wonen in een huis, ze ervaren die aardbevingen. De een wordt er angstig van, de ander niet. Dat verschilt natuurlijk naar gelang de persoon. Maar dan komt er op een gegeven moment ook schade en er blijft maar schade komen. Je ziet ook uit de onderzoeken van de Rijksuniversiteit Groningen dat met name de mensen met meervoudige schade zich gewoon niet veilig voelen in hun huis. Ik geloof ruwweg de helft van mensen met meervoudige schade geeft ook aan dat ze zich echt niet veilig voelen in hun huis. Dat zijn uiteraard de mensen die die enquête invullen, maar natuurlijk ook hun kinderen. Ze vragen zich af: als er een aardbeving is, welk van mijn kinderen moet ik dan als eerste mee naar buiten nemen? Ja ... Die angst is voor veel mensen echt reëel. Dan komt er op een gegeven moment een inspectie. Daar worden nog geen conclusies uit getrokken, maar dan gaat iemand door je huis heen en dan gebeurt er ook echt wel het nodige. Je huis wordt als het ware toch wel overhoop gehaald. Voor een deel is het ook, om weer een duur woord te gebruiken, invasief: dingen moeten bij wijze van spreken worden beschadigd om bepaalde constructie-elementen goed te kunnen zien. Dan denkt de bewoner: hier gaat nu wat komen en waarschijnlijk heb ik dan toch gelijk dat mijn woning niet veilig is. Na verloop van tijd -- voor sommige mensen kan dat letterlijk jaren zijn -- krijgen ze de beoordeling waarin het huis op sterkte is beoordeeld. Dan is er gekeken naar: hoe groot zijn de raamopeningen, hoe zit het met de dragende muren, is er een verbinding tussen de muur en het plafond, is er een dakkapel op, is er binnen verbouwd en is er misschien iets aan de draagmuurconstructie veranderd? Allemaal zaken die heel technisch zijn, maar die uiteindelijk wel bepalend en soms zelfs doorslaggevend zijn voor of hun huis wel of niet veilig is. Ik merk ook wel dat mensen daar echt mee bezig zijn. Op het moment dat ze dit soort technische rapporten krijgen, proberen ze die helemaal te begrijpen, die gaan ze helemaal van a tot z door. Dit is ook een

van de redenen waarom dit geheel het leven van zo veel mensen letterlijk domineert. Ze moeten hun weekenden besteden om dit soort rapporten, of het nou schade of versterking is, te doorgronden en als het om schade gaat, weer in bezwaar te gaan als de conclusie in hun ogen verkeerd uitvalt. Mensen verdiepen zich erin en uiteindelijk ontlenen ze wel houvast aan het feit dat die doorrekening is gemaakt, dat er technische maatregelen voor zo'n woning worden voorgesteld. Op het moment dat die uiteindelijk zijn doorgevoerd en het huis versterkt is en mensen weer terugkomen -- mensen zijn tijdelijk uit hun huis gegaan en hebben elders moeten wonen -- in hun eigen woning, dan ... Ik heb ook met mensen gesproken die zeggen: ik voel me nu wel veilig. Maar dat kan soms een lange, lange lijdensweg zijn.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

In hoeverre is het aantal onveilige huizen in Groningen nu in beeld?

De heer **Kockelkoren**:

Het precieze antwoord is dat dat nog niet exact in beeld is, want ook dit haakt weer naar dat geloof bij het ministerie in 2018 dat nog maar een hele kleine versterkingsopgave nodig is. Je weet pas hoeveel huizen versterkt moeten worden op het moment dat de huizen die in die versterkingsopgave zitten allemaal geïnspecteerd en beoordeeld zijn op basis van de Nederlandse Praktijkrichtlijn of, wat inmiddels is toegevoegd, een nieuwe manier van beoordeling op basis van typologie. Maar na die inspectie en na die beoordeling. Pas als alle huizen beoordeeld zijn, weet je hoe groot die opgave is. Nou is inmiddels een belangrijk deel van die opgave beoordeeld, dus het is wel mogelijk om daar een inschatting van te geven. Dat is ook de reden waarom de NCG meen ik inschat dat waarschijnlijk ergens tussen de 10.000 en de 15.000 adressen versterkt zullen gaan worden.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Volgens de veiligheidsnorm mag de kans op overlijden door een aardbeving per persoon niet hoger zijn dan 1 op de 100.000 per jaar. In hoeverre wordt met deze norm de veiligheid van de bewoners voldoende geborgd?

De heer **Kockelkoren**:

Nou, het korte antwoord is: niet. Maar die moet ik ook wel even toelichten, want ik wil niet de suggestie wekken dat na versterking van een huis een huis niet voldoende stevig is, zodat de kans dat het huis instort of deels instort ten gevolge van een aardbeving ... Ik wil niet de suggestie wekken dat dat niet op orde zou zijn, want dat is dan op orde. Mensen mogen er echt

die zekerheid aan ontlenen. Maar veiligheid is meer dan alleen die veiligheid van dat huis. De veiligheid is inmiddels helaas ook het feit dat die langjarige stress tot gezondheidsschade en ook tot gezondheidsrisico's leidt. Het Gronings Perspectief -- daar heeft u Tom Postmes ook over horen spreken -- heeft de inschatting gemaakt, die ze geloof ik ook in 2018 hebben gepubliceerd, een heel voorzichtige inschatting, dat die langjarige stress, die gezondheidsschade, ook tot hogere gezondheidsrisico's leidt en dat er per jaar vijf mensen vervroegd komen te overlijden als gevolg daarvan. Voor veiligheid is er dus meer aan de hand dan alleen de technische doorrekening van dat huis en zorgen dat het huis op orde is. Dat moet natuurlijk gebeuren, dat is heel belangrijk, maar het is ook belangrijk dat die gezondheid verbetert en dat we proberen die onzekerheid en dat lange, lange wachten, wat uiteindelijk mede de drijvende factor is voor deze schade en ook voor deze risico's, aan te pakken.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Ja, dus het is veel complexer dan alleen die technische veiligheid.

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

In hoeverre weten de bewoners van het gaswinningsgebied wat deze norm in de praktijk voor consequenties heeft voor hun veiligheid? Wat is uw indruk?

De heer **Kockelkoren**:

Nou ja, als we beginnen met het huis, dan denk ik niet ... Kijk, ik sprak er al eerder over dat een deel van de mensen zich echt wel onzeker en ook angstig voelt in hun woning. Andere mensen hebben daar minder last van. Maar de vraag die bij mensen ook opkomt, is: wat betekent dat voor mijn thuis als straks mijn woning is versterkt? Je woont ergens in een wijk of in een rijtje. Er wordt gesloopt en herbouwd. Dat is heel indringend, want jouw muren, jouw woning is er dan straks niet meer. Je krijgt er wel iets anders voor terug, maar ... Soms wordt er nog weleens gedacht: maar het is toch fantastisch om een nieuwe woning te krijgen? Ja, daar zitten mooie elementen aan vast, maar niet iedereen zit daar op te wachten, echt niet. Op het moment dat je in een karakteristiek pand woont, zijn er soms maatregelen nodig -- dat blijkt dan pas later -- die zodanig zijn dat jouw woning helemaal niet meer die karakteristieke woning is in Loppersum of waar dan ook in het gebied. Soms hikken mensen dus erg aan tegen: moet

dat, heb ik dan eigenlijk nog wel mijn huis, wil ik dan eigenlijk nog wel hier wonen?

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dus niet altijd het overzicht hebben van wat dat nou in de praktijk voor consequenties heeft, brengt ook een bepaalde mate van onzekerheid en dus stress met zich mee.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, en dat dilemma is ook heel erg lastig. Zeker die mensen waar ik net over sprak, die aanhikken tegen zo'n versterking, voelen zich innerlijk ook ... Aan de ene kant voel je die zorg en misschien ook wel die angst voor de gevolgen van zo'n beving en aan de andere kant wil je niet dat jouw huis wat wordt aangedaan, zeg maar. Dat kunnen ze heel moeilijk bij mekaar brengen. Ik wil hier graag nog een element aan toevoegen. Ik heb met best veel mensen mogen spreken in het gebied, maar ik denk dat de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat dat toch vaak ook de mensen zijn die het verhaal kunnen vertellen en die ook goed onder woorden kunnen brengen wat er gaande is en wat dat met hen doet. Maar er zijn ook heel veel mensen die dat niet zo goed kunnen. Voor hen zijn sommige van deze afwegingen en dilemma's waar ze mee worstelen nog veel lastiger. Het is dus echt heel belangrijk dat in die versterkingsopgave mensen goed ondersteund worden. Ze moeten soms keuzes maken die bijna niet te maken zijn.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Die lastig te overzien zijn.

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Mevrouw Muntendam-Bos gaf tijdens haar verhoor aan dat Staatstoezicht zich grote zorgen maakt omdat de veiligheidsnorm een factor tien lager is dan bij industriële activiteiten. Waarom maakt u zich zorgen?

De heer **Kockelkoren**:

Die commissie-Meijdam die geadviseerd heeft over de veiligheidsnorm, heeft ervoor gekozen om aan te sluiten bij de norm voor natuurrampen. Je kunt heel wel betogen: dat is het hier niet. Die aardbevingen zijn het gevolg van de gaswinning. Het is ook weer zo dat de gaswinning in het hele gebied niet

helemaal te vergelijken is met een Chemelot of een Pernis, maar de vraag waarom er gekozen is voor die 10^{-5} en niet voor 10^{-6} , die inderdaad voor de industrie gebruikelijk is, is een begrijpelijke vraag. Die heeft ook heel nadrukkelijk op tafel gelegen toen de commissie-Meijdam haar advies uitbracht. Daar is ook vrij uitgebreid over gesproken, ook in de Tweede Kamer. Het is een norm die inmiddels ook is vastgelegd en waar we het nu mee doen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Is het dan een begrijpelijke vraag of is het een terecht punt van zorg?

De heer **Kockelkoren**:

Ik vind het een begrijpelijke vraag, maar ik vind niet dat je nu de indruk zou moeten wekken naar de mensen in Groningen: op het moment dat uw huis straks versterkt is, bent u toch nog niet veilig. De Nationale Praktijkrichtlijn, en ook de typologieaanpak die wordt gebruikt, is een methode die erin voorziet dat het huis die hele zware aardbevingen, die voor een deel ook als maatgevend in die methodiek zijn ingebouwd, kan weerstaan. Ik denk dat mensen daar echt wel de conclusie uit mogen trekken en de stevigheid aan mogen ontleen: wij zijn veilig in ons eigen huis als het versterkt is.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Helder. Nog een vraag over verschillende normen. Vindt u dat er een verschil in norm zou moeten zijn voor activiteiten in de ondiepe ondergrond tot 3 kilometer en de diepe ondergrond, dieper dan 5 kilometer?

De heer **Kockelkoren**:

Nee. Ikzelf heb de neiging om dat een beetje een artificieel onderscheid te vinden. Nee.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei net: de versterking loopt eigenlijk niet zoals de lokale versterkingsplannen zijn opgesteld. U zei eigenlijk: "mijn indruk is dat".

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat is de reden daarvoor?

De heer **Kockelkoren**:

Er is die strijd geweest in 2018. Het ministerie wil heel graag dat er zo'n minutieus op volgorde risicogestuurde aanpak komt en de NCG zegt: nee, je moet dit eigenlijk wijk voor wijk, dorp voor dorp aanpakken. Wij hebben daarbij aangegeven op te letten dat de wijken waar veel risicovolle huizen zijn, wel vooraan staan en niet achteraan. Ik heb de idee dat, terwijl die strijd woedde en ondanks het feit dat die plannen van aanpak er lagen en iedereen zei "we gaan nu conform de plannen van aanpak aan de slag", wat ook in de bestuursakkoorden bevestigd is -- we gaan conform die plannen van aanpak aan de slag -- in die periode, dus in 2019, het CVW zogenaamde werkorders heeft uitgezet, niet conform de logica van die lokale plannen maar op basis van: we gaan eerst allemaal werkorders uitzetten voor de meest risicovolle woningen, daarna voor de iets minder risicovolle woningen en daarna voor de overige. Dat heeft denk ik ook de NCG erg doorkruist om netjes conform die lokale plannen van aanpak te werken. Daar kwam nog eens een keer bij dat de snelheid van die versterking volstrekt onvoldoende was. Ik heb het idee dat de NCG enorm met die complexiteit aan het worstelen is. Wij zijn op dit moment bezig om op basis van die grote minutieuze planning die de NCG heeft gemaakt te toetsen in welke mate dat nu een verstandige gebiedsgerichte aanpak bevat, ja of nee.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Heeft het ministerie van Economische Zaken daar nog invloed op gehad, op wat u nu beschrijft?

De heer **Kockelkoren**:

Mijn vermoeden is van wel, maar dat heb ik niet precies zo kunnen vaststellen. Ik weet in elk geval wel dat het ministerie het heel belangrijk vond, en dat heeft men ons ook laten weten, dat er eerst werkorders voor de meest risicovolle woningen -- om er nog even wat technisch jargon in te gooi: de P50's -- werden uitgezet en daarna pas voor de P90's. Ik heb tegen hen -- dat was in december 2018 -- gezegd: alsjeblieft, ga nu ook al P90-werkorders uitzetten, want dat stelt de NCG in ieder geval in staat om volgens die wijkgroeperingen en dorpsgroeperingen te werk te gaan. Anders kun je als je bij een bepaald dorp aankomt en er alleen maar P50-woningen zijn beoordeeld, ook niet anders dan alleen daarmee aan de slag gaan. Het was dus heel belangrijk dat dat niet op die manier gebeurde. Maar ik heb het idee dat dat in de praktijk toch onvoldoende zo heeft gefunctioneerd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Zegt u daarmee dat uw advies daar niet is opgevolgd?

De heer **Kockelkoren**:

Onvoldoende.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In uw laatste rapportage, van juni dit jaar, wordt het tempo van de versterkingsoperatie "ruimschoots onvoldoende" genoemd en wordt er gesteld dat de versterking eigenlijk drie keer zo snel moet. Hoe verklaart u het langzame verloop van de versterkingsoperatie?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk om te beginnen, en dan kom ik toch terug op het punt dat ik eerder aangaf: er zit niet een hele sterke urgentie in die gehele versterkingsaanpak. Ik hoorde de NCG, de heer Spijkerman, ook verzuchten dat er toch ook allerlei doelstellingen waren. Ik hoorde hem verzuchten over al die verschillende partijen, verschillende opdrachtgevers ook, die betrokken zijn bij het sturen van die versterkingsopgave. Ik hoorde de heer Paas, de commissaris, praten over een groots opgezet bestuurlijk circuit. Als je een versterkingsopgave gaat sturen op basis van een dergelijke aanpak met heel veel partijen erbij waarin je probeert tot consensus te komen, dan organiseer je het niet voor de snelheid.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dus u zegt: de urgentie die daar bij hoort te zitten, is er niet -- in ieder geval niet in de manier waarop ermee wordt omgegaan. Is dat wat u zegt?

De heer **Kockelkoren**:

Ja, dat klopt. Het is het gebrek aan urgentie, maar het is ook de manier waarop de sturing is vormgegeven. Ik heb de heer Alders ... Ik vond het ook heel terecht zoals hij dat formuleerde: natuurlijk doe je dit in nauwe samenwerking met de gemeentes en met de provincie, maar uiteindelijk moet wel iemand in staat zijn om keuzes te maken en te zeggen "en nu gaan we het zo doen". Dat is iets wat op dit moment ontbreekt. Sturen op basis van consensus gaat niet tot snelheid leiden of, om het op een andere manier te zeggen: iets wat een crisis is niet als een crisis aanpakken, gaat inderdaad niet tot snelheid leiden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Daarover gesproken: sinds mei van dit jaar hanteert staatssecretaris Vijlbrief een crisisaanpak bij de versterking. U heeft daartoe als Staatstoezicht ook een aantal malen opgeroepen. Hoe beoordeelt u de huidige crisisaanpak?

De heer **Kockelkoren**:

Nou, ik vind een paar dingen echt wel belangrijk en ook goed dat hij die zo doet. Hij zegt ten eerste: ik wil eerst veel beter begrijpen wat nu die onderliggende oorzaken zijn waarom wij maar niet tot snelheid komen. Ik wilde met mijn uitspraken net over het gebrek aan urgentie niet suggereren dat men zich niet heeft ingespannen om te versnellen, want dat heeft men wél. Vanaf de eerste keer dat wij in 2019 een crisisaanpak hebben geadviseerd, heeft men geprobeerd om te versnellen. Alleen, het rampzalige feit is dat het niet is gelukt. Hij wil heel goed begrijpen: wat is het nou dat men het wel probeert maar het niet lukt? Dat is ook de reden dat hij nu met die dorpenaanpak aan de slag gaat, waarbij hij zegt: ik ga alles op alles zetten om dat snel te doen en ik ga eerst bij een viertal dorpen kijken wat er nodig is om tot die snelheid te komen en hopelijk gaat mij dat de inzichten opleveren waarmee ik de gehele versterkingsoperatie daadwerkelijk kan gaan versnellen. Ik vind die manier van werken op zich een hele verstandige.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Waarom is het pas in mei 2022 gekomen tot een crisisaanpak ondanks uw eerdere oproepen daartoe?

De heer **Kockelkoren**:

Zoals minister Ollongren het destijds aan mij vertelde: we gaan geen crisisaanpak vormgeven omdat we er niet voor kiezen. Dat was eigenlijk haar tekst. Zij gaf ook aan: wij denken dat het niet nodig is, wij geloven dat wij ook zonder een crisisaanpak tot voldoende snelheid komen. Ik had heel graag gewild dat zij gelijk had, maar de praktijk heeft uitgewezen dat het niet is gelukt.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt: de minister koos daar niet voor. Wat was de rol van gemeenten en de Nationaal Coördinator in het niet opvolgen van uw advies?

De heer **Kockelkoren**:

Ik ken niet het standpunt van iedere gemeente specifiek op dit punt, maar ik

weet -- we hebben het de commissaris hier ook horen zeggen -- dat de regio een crisisaanpak niet nodig vond.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe verhoudt de crisisaanpak zich tot de menselijke maat en tot maatwerk, begrippen die ook veel bij de versterking worden genoemd?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk dat dat uitstekend samengaat.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wilt u dat nog iets verder toelichten?

De heer **Kockelkoren**:

Ja. Een crisisaanpak betekent niet dat je als een wals over mensen heen gaat rollen om maar die huizen versterkt te krijgen. Een crisisaanpak betekent dat je als een wals over onnodig lang durend overleg heen gaat en dat je regels en procedures die in de weg staan om tot snelheid te komen, platwalst. Zoals een van de burgemeesters het weleens tegen mij zei: het lijkt wel alsof de regels en de procedures hier heer en meester zijn en de resultaten de dienaar. Dat moet omgekeerd worden en een crisisaanpak kan dat mogelijk maken. Soms zul je ook crisismaatregelen moeten nemen om de juiste stappen te kunnen zetten. Een crisisaanpak kan juist heel erg, om het even in de woorden van de staatssecretaris te zeggen ... Als je dorp voor dorp, wijk voor wijk aan de slag gaat, ga je om te beginnen met mensen praten. Om te beginnen vraag je aan hen: wat verwacht u, wat wilt u? Je gaat ze ook helpen om die lastige keuzes te maken die soms op tafel liggen waar we net al even over spraken. Met andere woorden, je probeert een beeld te krijgen in zo'n wijk of in zo'n dorp van wat er nodig is om tot veiligheid te komen in de brede zin van het woord. Vervolgens heb je daar een beeld van. Dan is het wel zaak dat je kunt doorpakken en dat je niet wordt afgeleid door mensen die op het moment dat de aannemer het bestek maakt, nog eens met een rood potloodje langs het bestek gaan lopen om te zien of er geen dingen in zitten die strikt genomen voor de veiligheid niet nodig zijn. Dat is wel wat er gebeurt.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Helder. Ira Helsloot, hoogleraar Besturen van Veiligheid aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, heeft na de aardbeving in Huizinge gewaarschuwd voor de risicoregelreflex. Hij doelt daarmee op de reflex van overheden om

na een incident maatregelen te nemen die meer kosten dan ze opleveren.
Hoe ziet u dit?

De heer **Kockelkoren**:
Niet.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Niet. Niet op dit dossier.

De heer **Kockelkoren**:
Nee.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
De directeur van de NAM, meneer Atema, verklaarde in zijn verhoor dat grootschalige versterking vanuit het veiligheidsoogpunt in Groningen niet meer nodig is. Wat vindt u daarvan?

De heer **Kockelkoren**:
Ja ...

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Ik hoor u zuchten.

De heer **Kockelkoren**:
Sorry dat ik even diep moet zuchten. Ik vind het echt heel teleurstellend en eerlijk gezegd vind ik het ook wel beschamend dat we nu, ook hier weer in deze verhoren, over de ruggen van mensen in Groningen heen een naar mijn idee verkeerde discussie gaan voeren over de veiligheid in de regio. Het is echt verdrietig, want degenen die daar nu weer onder te lijden hebben, zijn die mensen in de regio. Die zijn al onzeker en dan horen ze de baas van de NAM zeggen dat het eigenlijk veilig is. Gisteren hoorden we de baas van Shell zeggen dat het technisch gezien veilig is. Daar doen we die mensen in Groningen echt geen plezier mee. Ik zou ook echt wel hopen dat dit stopt, want ze slaan de plank mis. Dat moet ik natuurlijk wel uitleggen, maar wat mij betreft slaan ze echt de plank mis. Kijk, wanneer het wel of niet veilig is, wordt niet bepaald door de oliemaatschappijen, dat bepaalt de Nederlandse overheid. De Nederlandse overheid heeft gezegd: huizen in Groningen die onveilig zijn, moeten versterkt worden. De Nederlandse overheid heeft ook gezegd: we gebruiken de Nederlandse Praktijkrichtlijn, de NPR, om dat te beoordelen. Inmiddels is daar die typologieaanpak aan toegevoegd. Die

methodes zijn bedoeld om uitspraken te kunnen doen of een huis veilig is of niet en die methodes zijn dus ook maatgevend voor hoeveel huizen er nog versterkt moeten worden en dus of die huizen wel of niet veilig zijn. De uitspraken van de NAM en Shell baseren zich op het HRA-model, dat inmiddels is overgenomen door TNO: het SDRA-model. Maar goed, dat mogen we allemaal meteen weer vergeten. Dat zijn modellen die daarvoor niet geschikt zijn. Dus de verkeerde modellen worden verabsoluteerd door deze mensen om dan dit soort uitspraken te doen, die voor een hoop verwarring en onrust zorgen. Dat moeten ze niet doen, daar moeten ze mee stoppen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Helder.

De heer **Kockelkoren**:

Het andere wat hier ook misgaat -- ik ga nog heel even door -- is dat je de veiligheid opnieuw verengt tot die stenen veiligheid van de woning, terwijl het toch voor iedereen denk ik inmiddels heel duidelijk mag zijn dat de veiligheid in Groningen breder is dan alleen die veiligheid van die woningen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Helder.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
U zegt ook: het zijn de verkeerde modellen.

De heer **Kockelkoren**:
Ja.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
Op basis van welke zaken ...

De heer **Kockelkoren**:

Ja, laat ik dat nog even wat meer toelichten. Die modellen leveren een risico-inschatting op, op basis van de inzichten in hoe die gaswinning zorgt voor het indrukken van die zandsteenlagen onder de grond en hoe dat er weer voor zorgt dat de breuken die in kaart zijn gebracht, althans een deel van de breuken, onder spanning komen te staan. Ze maken een inschatting van de kans op aardbevingen van een bepaalde magnitude en ook aantallen aardbevingen. Ze maken vervolgens een inschatting van hoe dat

mechanisme van zo'n aardbeving die op 3 kilometer diepte plaatsvindt -- de energie gaat naar boven toe en zorgt voor grondbewegingen -- functioneert. Ze proberen ook een inschatting te maken, afhankelijk van de locatie in het gebied, of het heftigere of minder heftige grondbewegingen worden. Als je je huis op zand hebt gebouwd, is er minder sprake van een zogenaamd "opslingeringseffect", maar op het moment dat je je huis op veen hebt gebouwd, kan er sprake zijn van een misschien tot wel twee keer zo sterke grondbeweging als gevolg daarvan. Ik noem al deze dingen om aan te geven dat deze modellen heel nuttig zijn, omdat ze helpen om het risico te begrijpen. De informatie die ik opnoemde, is ook belangrijk om, nadat je een inspectie hebt gedaan van een woning, een goede beoordeling te kunnen maken of die woning tegen dat soort grondbewegingen bestand is of niet. De SDRA gaat nog verder, door vervolgens te zeggen: ik heb 150.000 gebouwen in het gebied, ik heb op basis van publieke informatie, bijvoorbeeld het kadaster, een inschatting gemaakt van wat voor type gebouw dit is en op basis daarvan heb ik gekeken naar de sterkte van het gebouw en ik maak een inschatting voor al die 150.000 gebouwen, in één keer -- want dat kun je in één berekening doen -- wat de kans is dat het specifieke gebouw misschien kan instorten, deels of geheel. Daar wringt met name de schoen, want dat laatste stuk is natuurlijk heel indicatief. Er is geen inspectie geweest, dus is er ook maar hele beperkte informatie over die gebouwen. Dus de uitkomst van deze hele berekening vertaald naar "hoeveel gebouwen zijn er wel of niet veilig" -- daar is die berekening niet geschikt voor en daar moet je 'm dus ook niet voor gebruiken.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Oké. Helder. Bij de beoordeling van risico's van mijnbouw en dus ook de risico's van gaswinning in Groningen en de gasopslag in Norg zijn meerdere kennisinstellingen betrokken. Het KNMI meet de aardbevingen, TNO verzamelt gegevens, de NAM weet de locatie van de breuken. Hoe ervaart u de taakverdeling tussen al die kennisinstellingen?

De heer **Kockelkoren**:

De NAM is de mijnbouwer en de algemene hoofdregel is -- dat is denk ik een terechte hoofdregel -- dat de mijnbouwer verantwoordelijk is voor een verantwoorde, veilige mijnbouw. Dat betekent dat die mijnbouwer al van tevoren goede analyses moet maken met betrekking tot de risico's die aan de orde zijn en maatregelen moet bedenken om die risico's te kunnen beheersen. Dat de NAM dat doet, vind ik dus niet meer dan logisch. Ik heb mijn collega's hier ook eerder horen verklaren dat ze moeite hebben gedaan

om de NAM zo ver te krijgen dat ze fors gingen investeren om deze kennis te verbeteren. Dat heeft de NAM uiteindelijk ook gedaan. Die investering is inderdaad fors geweest. Ik denk dat er vermoedelijk geen enkel ander gasveld ter wereld is waarvan we de risico's bij wijze van spreken zo begrijpen als die van het gasveld in Groningen. Dat is dus hun verplichting. Ook op het moment dat we, zoals nu, praten en zorgen hebben over het feit dat we relatief meer aardbevingen zien dan die risicoanalyses inschatten, heeft de NAM naar mijn idee nog steeds een belangrijke verantwoordelijkheid om te zorgen dat dat onderzoek verdergaat, zodanig dat die risicoanalyses nog verder kunnen verbeteren, want het is heel belangrijk dat we aan de mensen in Groningen een zo goed mogelijke verwachting kunnen geven van op welke manier na verloop van jaren die aardbevingen zullen afnemen. Dat is dus een verantwoordelijkheid van de mijnbouwer en in potentie is die eeuwigdurend, dat is misschien ook nog wel goed om aan te geven.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Als u kijkt naar die andere kennisinstituten ... of "andere kennisinstituten", dé kennisinstituten, zoals TNO en KNMI, de Mijnraad, de Technische commissie bodembeweging: hoe verhoudt zich dat tot SodM?

De heer **Kockelkoren**:

Het is belangrijk dat we een kennisinstituut als het KNMI hebben, dat ook de seismische metingen in Nederland doet en die seismische metingen ook beheert en ook zorgt dat dat soort informatie beschikbaar is, want dan kunnen alle mijnbouwers daar gebruik van maken en kunnen ook wij daar gebruik van maken. Ik denk dat dat heel belangrijk is. Het is ook heel belangrijk dat het KNMI in staat wordt gesteld om zo'n complex en groot netwerk als er in Groningen is, ook goed te onderhouden en te beheren op een state-of-the-artmanier. Ik denk dat we dat verplicht zijn om te doen. Het is ook belangrijk dat we een TNO hebben, waar ook de voormalige Geologische Dienst is ondergebracht en waar veel knowhow en kennis aanwezig is, waar ook een bepaalde mate van kartering van de ondergrond beschikbaar is, die ook gebruikt wordt in de situatie van Groningen om te bepalen in welke gebieden in Groningen er sprake is van die extra opslinging en waar niet. Dat kan mede gebeuren dankzij een kartering die TNO beheert. Dus die kennisinstellingen zijn heel belangrijk. Als u vraagt hoe het zit met het adviseren van de minister op het moment dat hij besluiten moet nemen, bijvoorbeeld over winningsplannen: af en toe is het wel een zoekplaatje. De instituten die ik net noemde adviseren, de Tcbb adviseert,

dan adviseert ook nog de Mijnraad. Wij adviseren sec over de veiligheid, maar hoe het met die andere partijen zit, is onduidelijk.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Wie heeft de regie om dit uiteindelijk allemaal bij elkaar te brengen, dus al die verschillende stukjes die elk instituut aandraagt? Wie heeft dan de regie om dat bij elkaar te brengen?

De heer **Kockelkoren**:

Ik zou hopen dat het verantwoordelijke ministerie de regie heeft.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Laat ik het anders vragen: hoe is de samenwerking tussen de verschillende instituten?

De heer **Kockelkoren**:

Ook dat is af en toe een zoekplaatje. U heeft het ook gezien bij dat adviesconsortium dat in 2018 in het leven is geroepen, waar deze partijen in zaten, waar de Mijnraad in zat en waar ook nog een panel van hoogleraren is bevraagd. Het was druk in die zaaltjes, zullen we maar zeggen. Hoe meer partijen je betreft, hoe lastiger het wordt om tot een heldere taakafbakening te komen, hoe lastiger het wordt om ook tot een goede samenwerking te komen. Ik denk dat het verstandig zou zijn, en dat geldt niet alleen voor Groningen maar dat geldt in zijn algemeenheid bij mijnbouw, om veel duidelijker aan te geven op welke manier partijen hun rol goed kunnen vervullen, bijvoorbeeld TNO. TNO is een kennisinstituut. Het zou dus heel logisch zijn dat op het moment dat bijvoorbeeld wij advies nodig hebben ... Wij kunnen naar TNO gaan en dat doen we ook met enige regelmaat. Op het moment dat het bevoegd gezag adviezen krijgt van de Tcbb rondom die bodembeweging en van ons met betrekking tot veiligheid in brede zin en toch nog de behoefte heeft aan een nadere technische verdieping op een bepaald punt, dan moet het bevoegd gezag daar waar dat nodig is de ruimte hebben om nog een nadere technische verdieping te vragen. Dat zouden ze dan aan TNO kunnen vragen. Maar om structureel zo'n heel soms toch wel heel wanordelijk geheel van adviesgangen te introduceren: ik denk niet dat dat per se helpt.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Begrijp ik het goed dat u zegt dat de regie ligt bij EZK om alles bij elkaar te brengen, dat zoekplaatje? Dan toch nog mijn vraag: hoe is die

samenwerking onderling? Ik kan me toch voorstellen dat bepaalde kennis bij het ene instituut ook van belang is voor de adviezen van bijvoorbeeld het SodM. Hoe wordt ervoor gezorgd dat de gegevens op elkaar komen te liggen?

De heer **Kockelkoren**:

Dat moet zich nu een beetje in de praktijk iedere keer weer bewijzen, al naar gelang de situatie. Laat ik twee voorbeelden geven, misschien dat dat kan helpen. KNMI is de partij die de seismologische metingen doet. Ze hebben ook alle kennis in huis om dat goed te kunnen doen. Ik vind ook dat we daar dan met z'n allen op moeten kunnen vertrouwen. We hebben in 2019 op een gegeven moment de situatie gehad dat het erop leek dat die metingen niet goed waren. Bepaalde instellingen van die meters waren niet goed. Dat heeft ons toen erg verontrust, want als iets wat zo basaal is voor de gehele risicoanalyses waar we steeds over spreken mogelijk niet op orde is, dan hebben we een groot probleem. Wij hebben toen ook -- niet zozeer omdat wij toezicht houden op het KNMI, want dat doen wij niet -- omdat wij in onze rol als toezichthouder gebruikmaken van die informatie, een validatie laten uitvoeren van die seismologische metingen. Dat hebben we overigens niet zozeer zelf gedaan. We hebben ons daarbij laten ondersteunen door allerlei internationale experts. Dat vonden we heel belangrijk omdat het zo'n fundamenteel gegeven is. Dat was in eerste instantie even schrikken voor het KNMI, maar uiteindelijk hebben we dat heel goed met elkaar in deze rolverdeling kunnen realiseren. Het heeft denk ik ook het KNMI geholpen om zijn beheersing van de kwaliteit van die metingen nog weer een stapje verder te kunnen brengen. Een ander voorbeeld, dat wel wat ingewikkelder ligt en waar we denk ik op dit moment nog geen goede oplossing voor hebben, is de risicoanalyse van het Groningenveld. We hebben al gehoord dat voorheen de NAM dat deed. TNO heeft dat in feite overgenomen, daarom hoorde u ook een aantal mensen verwijzen naar de SDRA. Dat is eigenlijk hetzelfde model als het HRA-model, maar dan nagebouwd door TNO. Dat is belangrijk, want daarmee is het in publieke handen gekomen. Ik denk dat dat een goede stap is geweest, die overigens veel moeite heeft gekost, maar die nu wel is gezet. Maar ook hier geldt weer: omdat er nu een winningsplicht is en de staatssecretaris op dit moment de verantwoordelijke bewindspersoon is voor de gaswinning maar ook voor deugdelijke risicoanalyses, en de staatssecretaris zelf in zijn departement niet de knowhow heeft om dit soort risicoanalyses te doen -- dat begrijp ik natuurlijk heel goed -- moet hij een derde partij hebben die voor hem, in opdracht van hem, die analyses uitvoert. Dat is TNO. Dus TNO voert in opdracht van de

staatssecretaris deze analyses uit. Tegelijkertijd vindt TNO het ook belangrijk, en terecht, dat zij hun onafhankelijke rol als kennisinstituut kunnen vervullen. De staatssecretaris kijkt naar ons of hij de risicoanalyses wel voldoende goed doet. Dat betekent dat wij ook met een kritisch oog kijken naar de analyses zoals TNO die oplevert. U voelt wel aan dat dit een recept is voor gedoe.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Ja. U gaf al aan: eerst maakt de NAM de analyses van de risico's van de gaswinning en dat ligt nu bij TNO. Met behulp van gegevens van NAM, KNMI en het ministerie van EZK maken zij analyses. In hoeverre zijn Staatstoezicht en de andere kennisinstellingen nog afhankelijk van de kennis van NAM over de gevolgen van gaswinning?

De heer **Kockelkoren**:

Welke instituten bedoelt u dan die afhankelijk zouden zijn van NAM?

Mevrouw **Kuik** (CDA):

TNO, die de gegevens aangeleverd moet krijgen. Het KNMI.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, die zijn zeker nog afhankelijk van NAM. Excuus, maar nu worden we nog weer wat technischer. Ik had het net al over die verschillende stappen van die risicoanalyse, die begon bij te begrijpen hoe de gaswinning leidt tot het indrukken van die zandsteenlaag die dan uiteindelijk breuken op spanning zet en dergelijke. Een dergelijke analyse kun je alleen doen op het moment dat je van dat gasveld een soort kaart hebt gemaakt als het ware.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

En die ligt bij NAM.

De heer **Kockelkoren**:

Precies, die kaart ligt bij NAM en die ligt nu nog steeds bij NAM. Dat is ook logisch, want daar zit, wat ze in het Engels zo mooi zeggen, intellectual property. Dat is dus ook niet iets wat NAM zomaar kan opgeven. Dan is er nog een volgende stap, namelijk dat je, op het moment dat je die kaart hebt, ook nog moet weten: op welke manier gaat op het moment dat ik gas op een aantal punten eruit ga halen, dat gas in dat reservoir stromen? Er wordt steeds naar een soort equilibrium gegaan. Sorry, evenwicht. Die stroming is belangrijk om uiteindelijk te bepalen waar die compactie plaatsvindt en

welke breuken dan met name op spanning worden gezet en welke niet. Ook dat model is nog steeds in handen van de NAM.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dat is logisch, zegt u.

De heer **Kockelkoren**:

Dat is technisch gezien bijna onvermijdelijk.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Oké, helder. Tot slot op dit punt. Hoe kan de onderlinge samenwerking en taakverdeling tussen de betrokken instituten verbeterd worden?

De heer **Kockelkoren**:

Ik denk dat het heel goed zou zijn om de vergunningverlening opnieuw te doordenken. Dat is geen nieuwe gedachte die ik hier opper, want die is al ... misschien mag ik wel zeggen dat die al twintig jaar wordt geopperd. Daar liggen ook al een aantal rapporten te verstoffen in een la, moet ik helaas zeggen, die adviezen geven met betrekking tot hoe die vergunningverlening zou kunnen verlopen. Het laatste rapport, laat ik dat er even uit halen, is van AEF, die ik geloof in 2020 of 2021 op verzoek van het ministerie hebben gesproken met partijen in het land, ook met mijnbouwers, over: waar wringt de schoen, hoe kunnen we zorgen dat we tot een vergunningverlening komen die navolgbaar maar ook goed werkbaar is, waardoor we die kluwen van adviseurs kunnen verbeteren? Hun advies was: "Om te beginnen: zorg voor duidelijker veiligheidsbeleid. Als je dat hebt gedaan, is het ook mogelijk om de vergunningverlening weg te halen bij het beleid." Hun advies was: die vergunningverlening moet je helemaal niet bij het beleid willen hebben. Vervolgens kun je dat proces van vergunningverlening gaan stroomlijnen, waarbij je een beperkt aantal partijen een heel duidelijke rol geeft en waarbij ook de samenhang tussen de verschillende adviseurs duidelijk wordt benoemd. Dat waren een aantal belangrijke adviezen van hen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Waar nogmaals een keer naar zou moeten worden gekeken.

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Stof eraf blazen. In 2016 was NAM aanwezig bij een gesprek met het ministerie van Economische Zaken over een advies van Staatstoezicht op de Mijnen, zo begrepen wij uit de verklaring van de heer Van der Meijden tijdens zijn verhoor. Hij kreeg na deze bijeenkomst het verwijt van NAM dat Staatstoezicht alleen maar tevreden was als de gaswinning naar nul zou gaan. Hoe is uw relatie met NAM?

De heer **Kockelkoren**:

Mijn relatie met NAM is naar mijn taxatie heel constructief, zou ik zeggen. Wij pakken onze rol zoals we dat moeten doen als toezichthouder, maar dat doen wij wel open en ook respectvol richting NAM. Wij zijn kritisch op NAM en wij kunnen ook ons ongenoegen uiten, maar als wij dat doen, dan doen wij dat onderbouwd, op basis van de onderzoeken die wij hebben gedaan of de waarnemingen die wij doen. Ik heb het idee dat dat niet onze relatie in de weg staat.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Zijn er vergelijkbare situaties zoals in 2016 geweest tussen u en NAM?

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wilt u daar wat over vertellen?

De heer **Kockelkoren**:

Ja. De relatie zoals ik die net karakteriseerde, is de relatie zoals ik die nu ervaar met NAM. Maar ik heb u ook verteld, en dat was met name aan de orde in de eerste helft van 2018, dat ik NAM en EZK heel dicht bij elkaar zag. Ik zag de NAM bij wijze van spreken eerst de telefoon pakken om met EZK te praten in plaats van met de toezichthouder. Ik merkte ook heel duidelijk dat de NAM helemaal niet zat te wachten op productiemaatregelen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Waar zag u dat aan?

De heer **Kockelkoren**:

Dat heeft de heer Schotman zo ongeveer letterlijk tegen mij gezegd. Hij zei: ik vind niet dat er productiemaatregelen nodig zijn voor de veiligheid. Ik heb

u al verteld over die marge die wij hebben gebruikt om tot ons advies te komen. Hij vond dat echt een heel slecht idee. Naar zijn overtuiging was dat niet nodig en kon er gewoon doorgeproduceerd worden in Groningen. De NAM mag zeker haar opvattingen hebben, maar die eerder genoemde "vier handen op één buik" was gewoon een ongezonde verhouding, wat onze rol ook bemoeilijkt. Dat is wel verbeterd, moet ik zeggen. Maar in die periode was dat echt heel lastig.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe zou u de samenwerking in die tijd beschrijven?

De heer **Kockelkoren**:

Ik vind het lastig om daar nu één woord aan te koppelen. Wat ik zag, was een onder toezicht staande instelling die heel erg begaan was met hoe zij keek naar de wereld, wat toch wel een erg technische blik op de wereld was, en een instelling die, misschien ook gegeven haar omvang en ook gegeven het feit dat zij een positie had in het gasgebouw, zich eigenlijk niet zozeer gedroeg als een onder toezicht staande instelling, maar gewoon als een belangrijke speler in het gasgebouw die af en toe de neiging had om de toezichthouder maar een beetje lastig te vinden. Dat vond ik een ongezonde en ook onvolwassen relatie.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Begrijp ik goed dat u vond dat de NAM zich ten opzichte van het Staatstoezicht in een stevigere positie plaatste?

De heer **Kockelkoren**:

Ja, onterecht, ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In 2015 adviseerde de OVV om de onafhankelijkheid van het Staatstoezicht ten opzichte van de sector te verbeteren. Hoe beoordeelde u de onafhankelijkheid van het Staatstoezicht bij uw aantreden ten opzichte van onder andere de NAM, maar ook beide oliemaatschappijen?

De heer **Kockelkoren**:

Ik had wel gezien, voordat ik startte, dat naar aanleiding van de adviezen van de OVV, de onafhankelijkheid van het Staatstoezicht voor wat betreft de inhoud wettelijk geborgd was. In de Mijnbouwwet, die was veranderd per 1 januari 2017, was vastgelegd dat de minister de IGM/het SodM geen

instructies mocht geven waar het individuele onderzoeken betrof. Hij mag ons wel een algemene instructie geven, maar die moet hij dan wel onverwijld ook naar de Tweede Kamer sturen. Hij mag zich niet mengen in individuele toezichtzaken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Dat was wel veranderd.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, dat was daarvoor niet. Dat is wel een belangrijke verandering. Het werd me pas later duidelijk dat SodM daar eigenlijk een hele bijzondere positie mee had gekregen. Ik geloof dat er afgezien van de onderwijsinspectie geen enkele inspectie is waarvan de onafhankelijkheid op deze manier wettelijk geborgd is. Er zijn wel aanwijzingen van de minister-president, maar die hebben geen wettelijke status en als puntje bij paaltje komt, hoeven die dan ook niet opgevolgd te worden. Vandaar ook dat de Inspectieraad het pleidooi heeft gehouden: wij willen graag dat die aanwijzingen voor alle rijksinspecties wettelijk vastgelegd worden. Een ander punt dat ik ook waarnam specifiek voor SodM, is dat die inhoudelijke onafhankelijkheid weliswaar goed geborgd was in de Mijnbouwwet, maar dat onze organisatorische positionering onvoldoende was. Die moet ik iets meer toelichten. Wat ik bedoel, is dat hoe onze begroting wordt goedgekeurd en hoe uiteindelijk wordt besloten welke financiële middelen wij krijgen om onze taak naar behoren uit te oefenen, nu intern binnen het ministerie op dezelfde manier verloopt waarop een beleidsonderdeel wordt aangestuurd. Op zich begrijp ik die systematiek wel en ik denk ook dat die op zich goed in mekaar zit, maar hij past niet bij een onafhankelijk gepositioneerde toezichthouder. Dat is in de praktijk helaas ook gebleken, want nadat wij discussies hadden met het ministerie -- dat zei: jullie moeten helemaal geen toezicht houden op de versterkingsopgave; jullie moeten helemaal niet naar maatschappelijke ontwrichting kijken; anderen zijn er om een arm om de Groningers heen te slaan, dat hoeven jullie helemaal te doen -- ...

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Dat zijn allemaal dingen die u gezegd zijn?

De heer **Kockelkoren**:

Ja, dat zijn allemaal zaken die wij te horen kregen. Daarvan heb ik u al uitgelegd dat wij of in elk geval ik kijk naar de wet en daar mijn keuzes op baseer, want de wetgever bepaalt de opdracht die ik heb. Dat zijn dus zaken

die ik dan vervolgens ook wel naast me neer kan leggen. Maar als wij in tweede instantie niet de financiële middelen krijgen om dat toezicht op die versterkingsoperatie goed vorm te geven, dan word ik in feite alsnog beperkt in mijn onafhankelijke roluitoefening.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat heeft u zelf gedaan de afgelopen jaren om de onafhankelijke positie van het Staatstoezicht te verbeteren?

De heer **Kockelkoren**:

Wij hebben hier uiteraard veel discussie over gehad. Met de komst van Lidewijde Ongering, die zich sterk heeft gemaakt ...

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dat moet u even toelichten.

De heer **Kockelkoren**:

Dat is de secretaris-generaal die na Maarten Camps kwam. Die heeft ook gezegd: ik vind het belangrijk dat we een aantal principe-uitgangspunten voor hoe we met elkaar samenwerken vastleggen in een relatiestatuuut. Dat heeft enige voeten in de aarde gehad, maar dat is er gekomen. Sterker nog, dat hebben zij en ik in juni van dit jaar ondertekend. Daar worden ook een aantal van de punten die ik net benoemde netjes in vastgelegd. Wij interpreteren de wet en krijgen daar geen instructies van het beleid. Wat daar nog niet goed in is geregeld, en dat begrijp ik ook wel want dat vergt een bredere aanpassing, is die organisatorische positionering met betrekking tot hoe onze begroting wordt goedgekeurd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ik ben vooral even benieuwd naar hoe u de onafhankelijkheid ten opzichte van de NAM en de olies heeft kunnen verbeteren de afgelopen jaren.

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb niet het idee dat daar heel grote stappen nodig waren, want we hebben zelf ... Onze opdracht en onze positionering hinderen daar helemaal niet aan, wij moeten ons richting de NAM als toezichthouder opstellen. Ik ga weer even terug naar januari 2018. Als wij vinden dat de NAM de zorgplicht niet nakomt, dan spreek ik de directeur van de NAM daarop aan. In dit geval vond ik het een serieus punt, dus heb ik hem hier ook schriftelijk een bericht over gestuurd, van: dit is naar mijn idee niet goed.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt: het was wettelijk zo geregeld dat we dat konden doen. Het was met name de opstelling van het Staatstoezicht in die verhouding tot NAM en de olies en daar heb ik mijn positie ingenomen.

De heer **Kockelkoren**:

Ja. Er waren op zich geen belemmeringen om ons ook echt als onafhankelijk toezichthouder te gedragen jegens de NAM en dat hebben we ook gedaan.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Nog even op het punt van die onafhankelijke positie richting het ministerie. U gaf aan dat dat relatiestatuuat een boel heeft opgelost, maar dat die organisatorische positie nog overblijft. Dat is een punt waarvan u zegt: daar moet nog iets op gebeuren om de positie te versterken.

De heer **Kockelkoren**:

Dat klopt.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Wat? Heeft u een idee?

De heer **Kockelkoren**:

Ik wil hier even aanhaken ... Dit is een aandachtspunt voor niet alleen SodM, maar voor alle rijksinspecties. De rijksinspecties hebben in een tweetal brieven hun aandachtspunten met betrekking tot een onafhankelijke positionering aan de minister van Binnenlandse Zaken meegegeven. Dat zit 'm erin dat voor alle rijksinspecties die aanwijzingen wettelijk verankerd worden. Dat zit 'm er ook in dat voor wat betreft de financiering het belangrijk is dat een toezichthouder -- sorry voor de Engelse term -- op lumpsumbasis wordt gefinancierd, want daarmee wordt gewaarborgd dat de toezichthouder zelfstandig keuzes kan maken waar de aandacht het hardst nodig is, dus de prioriteiten zelf kan bepalen. Ik denk dat het ook belangrijk is dat een toezichthouder in zekere zin een eigen begrotingsartikel heeft, waardoor er een transparante financiële cyclus nodig is. Iemand zal moeten besluiten over de begroting van de toezichthouder en dat zal de bewindspersoon moeten zijn, want de wet heeft ook gezegd: er is een toezichthouder en die heeft deze taak, en de bewindspersoon heeft de verantwoordelijkheid dat de toezichthouder ook voldoende goed bemenst is om die taak goed uit te kunnen oefenen. In de begroting van de minister zou dus zichtbaar gemaakt moeten worden: dit zijn de middelen die de

toezichthouder heeft, hier heeft de toezichthouder om gevraagd, deze overweging en besluitvorming heeft daarbij plaatsgevonden en uiteindelijk is deze begroting tot stand gekomen. Ik denk ook dat het de verplichting van de toezichthouder is om bij het indienen van de begroting voor het komende jaar zichtbaar te maken: waar ga je je aandacht en energie aan besteden? Een toezichthouder kan altijd meer doen dan hij kan, dus maak ook duidelijk welke dingen je niet gaat doen. Als je het acceptabel acht dat je die dingen niet gaat doen, dan hoeft er ook helemaal geen geld bij in de begroting, maar dingen die je niet kan doen omdat je daarvoor geen capaciteit hebt waarvan je denkt "dat is onverstandig", zijn de zaken die je onderbouwd naar voren brengt voor geld. Op die manier ontstaat er een transparante cyclus, waar ook de Tweede Kamer als dat nodig is vragen over kan stellen aan de bewindspersoon. Dat is dus een ander belangrijk punt.

Ik denk ook dat het nodig is om goed de logica van het toezicht op de regering te verankeren, op een consistente manier. Het viel mij op dat de heer Wiebes in zijn verhoor zei: ja maar SodM houdt toezicht op mij. Ik begrijp heel goed waarom hij dat zo zegt, maar van zijn ambtenaren hoorde ik consistent: SodM houdt helemaal geen toezicht op de minister. Dat kan ook helemaal niet in hun ogen. Hier zit dus ook heel veel onduidelijkheid. Op het moment dat een toezichthouder kijkt naar activiteiten die plaatsvinden onder de verantwoordelijkheid van de minister, hoe werkt dat dan precies en welke afspraken maak je daarover? Ik denk dat daarover meer duidelijkheid moet komen -- niet alleen voor SodM, maar eigenlijk voor alle inspecties, want een belangrijk deel van de inspecties heeft in enige mate zo'n reflectieve taak, om het maar even wat duurder te zeggen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dus als ik dan vraag wat Staatstoezicht nodig heeft om de onafhankelijke positie te waarborgen, dan zegt u meer ...

De heer **Kockelkoren**:

Voor ons specifiek is het die financiële cyclus beter waarborgen, helder maken wat op het moment dat wij toezicht houden op de zorgplicht die bij de minister ligt, precies de rol van de toezichthouder is, die als het ware op de eigen minister toezicht houdt ...

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Daar moet geen misverstand over bestaan.

De heer **Kockelkoren**:

Daar moet geen misverstand over zijn. Ik denk ook dat het belangrijk is om heldere spelregels te maken, waardoor er makkelijker verkeer tussen de toezichthouder en de Tweede Kamer mogelijk wordt. Ik heb dat in de afgelopen jaren toch als een hindernis ervaren. Wij kunnen niet op eigen initiatief aan de Tweede Kamer aangeven dat het wat ons betreft wellicht wenselijk zou zijn om op een bepaald onderwerp nader te spreken. Uiteraard is de keuze aan de Tweede Kamer, maar dat kenbaar kunnen maken, is denk ik belangrijk. Daar is meer over te zeggen, maar laat ik dat nu niet doen. Ik zou het voor de onafhankelijke positionering van SodM -- maar dit zou je ook breder kunnen trekken -- ook verstandig vinden dat collegiaal bestuur het uitgangspunt is voor de besturing van de toezichthouder. Waarom? Omdat je met het collegiale bestuur niet de koers helemaal afhankelijk maakt van één persoon. Daarmee word je ook minder gevoelig voor eventuele beïnvloeding van een persoon en ben je beter in staat om de kwaliteit van de koers te verhogen. Dat is iets wat we nu in de praktijk doen, maar dat hebben we een beetje houtje-touwtje verankerd, omdat de Mijnbouwwet niet de ruimte geeft om dat collegiale bestuur te verankeren. Wat mij betreft zou je dat wettelijk moeten verankeren. Dan kom ik op het een-na-laatste punt: wie beoordeelt nu eigenlijk de IGM?

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Ja. Nu is dat de sg.

De heer **Kockelkoren**:

Dat is nu de sg. Ik vind dat toch een beetje een gekunsteld noodverband. Ik vind het eigenlijk niet zuiver, want op het moment dat de toezichthouder heel kritisch kijkt naar activiteiten van het eigen ministerie, waar een sg, zoals ikzelf heb gemerkt, zelf flink mee betrokken kan zijn en het volstrekt niet eens kan zijn -- dat heb ik zelf ook gemerkt -- met bijvoorbeeld de taakuitoefening van SodM, kan dat flink schuren. Maar met diezelfde sg ga je aan het eind van het jaar wel een gesprek voeren over: en hoe functioneert het SodM? Ik vind dat in governancezin gewoon geen zuivere constructie.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Heeft u zelf toen u aantrad die spanning gemerkt tussen de sg en ...

De heer **Kockelkoren**:

Ja, die heb ik gemerkt. Dat zal overigens verschillen van sg tot sg, want op het moment dat een sg zich juist veel meer op afstand van de inhoud zou

bewegen, is dat punt natuurlijk veel minder scherp. Maar in die eerste jaren was de sg juist volop bezig met het onderwerp Groningen, wat ik overigens volstrekt begrijp. Ik denk dat het ook wel terecht is dat hij dat deed. Maar goed, daarmee ontstaat op het moment dat ik in juni van hem hoor "je moet geen toezicht houden op de versterkingsopgave" of "je moet helemaal geen adviezen geven over maatschappelijke ontworping" -- daar werd wel meteen bij gezegd: je moet verder vooral doen wat je denkt dat je moet doen -- wel spanning, die toch dat ongemak creëert: wacht 'ns even ...

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Ja, hoe zit dat dan bij dat beoordelingsgesprek?

De heer **Kockelkoren**:

... hoe zit het nu eigenlijk? Dat moet je helemaal niet willen. Op het moment dat je kiest voor bijvoorbeeld zo'n collegiaal bestuur, is het ook veel logischer -- bij toezichthouders als AFM en DNB is dat ook heel gebruikelijk -- om een raad van toezicht te installeren en dan is die raad van toezicht degene die ook een kritische beoordeling van het bestuur van een toezichthouder moet maken. Want laten we daar geen misverstand over laten bestaan: die moet natuurlijk wel plaatsvinden. Zo'n raad van toezicht kan dan ook 360 graden met belanghebbenden praten, met burgers, met onder toezicht staande instellingen, om zich een goed beeld te vormen van: hoe gaat het hier nu?

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Uw voorganger, de heer Van der Meijden, omschreef de relatie met Economische Zaken als een "sluimerende oorlog". Deelt u dat beeld?

De heer **Kockelkoren**:

Dat is inmiddels wel verbeterd, maar dat herken ik zeker. Ik kan me wel voorstellen dat je zeker die eerste jaren dat label erop plakt.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Is dat nog steeds zo?

De heer **Kockelkoren**:

Dat is nu in mindere mate zo. De kraakheldere focus van de staatssecretaris op veiligheid in brede zin zorgt ervoor dat ook een departement natuurlijk daarin aan het veranderen is. In die zin is dat dus echt wel anders dan toen ik aantrad in 2018.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Als inspecteur-generaal houdt u toezicht op de naleving van de Mijnbouwwet; daar hebben we het uitgebreid over gehad. Maar in tegenstelling tot andere gasvelden kan u bij het Groningenveld niet ingrijpen. Hoe kan een toezichthouder goed zijn werk doen als hij geen instrumenten heeft om in te grijpen?

De heer **Kockelkoren**:

Ja, dat is heel lastig. Bij het veld in Groningen kan ik het ook wel begrijpen. Daar heeft de regering in zekere zin gezegd ... Met die winningsplicht en de verantwoordelijkheid die toen de minister en nu de staatssecretaris heeft om te bepalen wat er met het Groningenveld in termen van productie moet gebeuren, is dat ook logisch. Ik ben wel degene die de minister, nu de staatssecretaris, over die veiligheid adviseert, maar uiteindelijk moet de staatssecretaris afwegingen maken van de veiligheid in Groningen versus de veiligheidsrisico's die elders in Nederland zouden ontstaan als je te ver terug zou gaan met gaswinning. Daar houd ik geen toezicht op, daar heb ik ook geen kennis van, dus die kan ook niet meewegen. Hij kan dat wel. Daarom denk ik dat dat op zich een logische constructie is.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Maar heeft u dan helemaal geen instrumenten als het gaat om het Groningenveld?

De heer **Kockelkoren**:

Voor het Groningenveld heb ik verder geen instrumenten, nee. Ik heb geen rode knop als het ware die ik zelf kan indrukken. Daar wil ik graag nog één ding aan toevoegen als het mag. Die rode knop is voor de overige mijnbouwactiviteiten naar mijn idee ook niet helemaal goed verankerd. Die rode knop ligt bij de minister en die kan ik wel bedienen, maar strikt genomen kan de minister zeggen: doe het in dit geval toch maar niet. Ik zou heel graag willen dat die rode knop verankerd wordt en dat die bevoegdheid -- sorry dat ik het nu weer even heel technisch ga zeggen -- geattribueerd wordt aan de IGM. Het is nu een bevoegdheid van de minister, maar niet van de IGM.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dat is uw wens.

De heer **Kockelkoren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Sinds de aardbeving in Huizinge in 2012 heeft het Staatstoezicht verschillende adviezen gegeven over de hoogte van de gaswinning. Wat is de reden dat die adviezen vaak zo anders waren -- anders van inhoud, maar ook anders van karakter?

De heer **Kockelkoren**:

U bedoelt voor 2018?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja, vanaf 2012 tot nu eigenlijk.

De heer **Kockelkoren**:

Ik ben niet degene die daar het beste over kan verklaren, omdat ik dat ook heb moeten lezen. Ik was daar niet bij.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Maar u heeft zich er vast een mening over kunnen vormen.

De heer **Kockelkoren**:

Jawel. Ik heb daar natuurlijk ook met mijn organisatie over gesproken. Laat ik daar een aantal zaken over zeggen. Ten eerste dat advies dat in 2013 is gegeven en dat al heel vaak is aangehaald in deze verhoren.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Het zo snel en zo veel als mogelijk en realistisch is terugbrengen van de gasproductie.

De heer **Kockelkoren**:

Exact, dat advies. Het is de intentie van het Staatstoezicht om in de opeenvolgende adviezen daarop voort te bouwen. Daar is bij gekomen dat mijn voorganger op een gegeven moment terecht aangaf: ja, maar ik heb eigenlijk helemaal geen norm en ik zou wel een norm willen hebben. Daar hebben we het al over gehad. Doordat de commissie-Meijdam dat had geadviseerd, is op een gegeven moment die 10^{-5} -norm gekomen. Dat gaf wat houvast. Naar het oordeel van mijn voorganger waren de risicoanalyses van de NAM nog onvoldoende goed om een beoordeling op basis van die norm te maken. Ik begrijp die redenering. Tegelijkertijd denk ik wel dat

naarmate die risicoanalyses van jaar tot jaar steeds beter werden, je uiteindelijk niet meer kunt zeggen: dan gebruik ik ze dus niet. Die uitspraak van de Raad van State was ook echt wel de trigger om te zeggen: we gaan ze nu wel gebruiken. Ik vertel hiermee eigenlijk een aantal accentverschuivingen die hebben plaatsgevonden in de afgelopen jaren als gevolg van deze bewegingen. Maar één ding wil ik graag nog benadrukken. Mijn voorganger heeft steeds duidelijk gezegd ... Eerst zei hij: ik heb geen norm, dus ik kan niet toetsen aan een norm en ik kan dus ook niet zeggen of het veilig is. Daarna kwam er een norm, maar waren de modellen naar zijn oordeel nog onvoldoende goed om te toetsen aan de norm. Hij heeft ook heel duidelijk gemaakt: ik kan dus niet beoordelen of deze gaswinning veilig plaatsvindt of niet. Ik denk dat de regering daar iets te makkelijk overheen is gestapt en heeft gezegd: we kregen steeds een advies van het Staatstoezicht en dat was heilig, dat zijn we gaan uitvoeren. Daarbij kwam zelfs de gedachte naar boven van: dan zijn we weer even veilig bezig totdat bij wijze van spreken het volgende advies komt om naar beneden te gaan. Maar eigenlijk had men heel erg ongemakkelijk moeten zijn over het feit dat de IGM zei: we weten niet of de gaswinning op dit moment veilig plaatsvindt.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja, dat verklaarde u ook. De afgelopen weken is tijdens de verhoren ook wel duidelijk geworden dat de adviezen van het Staatstoezicht niet altijd door iedereen even serieus zijn genomen. Wat is uw beeld daarbij?

De heer **Kockelkoren**:

Ik kan dat wel volgen en ik kan dat ook wel plaatsen. We hebben gehoord hoe Jan de Jong daarover heeft gesproken en we hebben ook gehoord hoe mijn voorganger, Harry van de Meijden, daarover sprak. Ik heb zelf ook meegemaakt -- dat heb ik eerder aangegeven -- in de manier waarop de NAM zich opstelde, maar ook in de wijze waarop in die beginperiode in 2018 EZK zich opstelde, dat men SodM eerder in een kleine rol zag dan in de rol van autoriteit, terwijl het eigenlijk de bedoeling was dat wij ons als autoriteit zouden ontwikkelen. Als je daar het stickertje "niet serieus genomen" op zou willen plakken: dat zou kunnen, dat past daar wel bij.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Het klinkt alsof u er liever een andere sticker op plakt.

De heer **Kockelkoren**:

Nou nee. Ik zou er zelf inderdaad een andere sticker op plakken, maar je

kunt er de sticker op plakken van "niet serieus genomen". Ik vind dat men de toezichthouder onvoldoende in positie heeft gebracht om zijn rol ook daadwerkelijk goed te vervullen. Dat is heel vervelend, maar het is ook principieel verkeerd, want het zou juist de taak moeten zijn, ook van de top van een departement, om de toezichthouder volwaardig in positie te brengen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dan willen we even naar de recente ontwikkelingen. In juni van dit jaar zei u dat de kans op dodelijke slachtoffers in Groningen als gevolg van een zware beving nog steeds te hoog is. Recent onderzoek laat zien dat ondanks de afbouw van de gaswinning er nog steeds een kans is op een zware aardbeving met een magnitude tussen 4 en 6,5. Hoe groot is de kans op een aardbeving met dodelijke slachtoffers?

De heer **Kockelkoren**:

U refereert met 4,6 denk ik aan een recente bijeenkomst die heeft plaatsgevonden vlak voor de zomer waarvan het rapport ik geloof in september is verschenen. De wereldwijd best beschikbare experts met betrekking tot geïnduceerde aardbevingen hebben zich toen opnieuw over het Groningenveld gebogen. Dat hebben ze in 2016 ook gedaan. Misschien moet ik daar toch nog iets meer over vertellen voor de mensen die meekijken. Heel lang is van die maximaal mogelijke aardbeving gedacht: nou, dat zal wel niet meer dan 3 zijn. Toen werd het 3,3 en uiteindelijk werd het 3,9. Uiteindelijk werd duidelijk dat die 3,9 niet kon standhouden. De vraag was natuurlijk: maar wat is het dan wel? In 2016 zijn die wereldwijd beste experts bij elkaar gebracht en zoals wel vaker gebeurt op het moment dat je topexperts bij elkaar brengt: die zijn het niet met elkaar eens. De een zegt "de Mmax", zoals dat dan heet, "is 4,5" en de ander zegt "nee, dat is 5" en weer een ander zegt "nee, het zou best nog wel 6 of zelfs 6,5 kunnen worden". De oplossing die daarvoor is gekozen ... Dat gebeurt internationaal, zelfs op een geprotocolleerde manier, want u kunt zich voorstellen dat voor het ontwerpen en neerzetten van kerncentrales waar ook ter wereld dit soort vraagstellingen ook heel belangrijk zijn. Het is dus op een geprotocolleerde manier gebeurd en de uitkomst was een soort waarschijnlijkheidsverdeling van die theoretisch maximale aardbeving. Op dit moment zegt een deel van de experts: het zou ook een magnitude 6 kunnen zijn of 5. Het gewogen gemiddelde van die waarschijnlijkheidsverdeling zit op die 4,6. U vraagt nu aan mij naar de kans op een potentieel fatale aardbeving. Een aardbeving van een magnitude 4,5 kan al een deel van de meest kwetsbare huizen deels

doen instorten en een aardbeving van magnitude 5 zal zeker een deel van die meest kwetsbare huizen deels kunnen doen instorten. De kans op dat soort aardbevingen zit nu in de orde van grootte van -- ik ga nu even uit van 4,5 -- 1 op 1.000.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

1 op 1.000. En in hoeverre zijn inwoners van Groningen in vergelijking met inwoners van andere provincies meer of minder veilig?

De heer **Kockelkoren**:

Op dit moment is er niet dezelfde mate van veiligheid als we zouden willen. De mate van veiligheid elders in Nederland is niet aanwezig in Groningen. Dat zit 'm om te beginnen in het feit dat er zelfs nu nog huizen beoordeeld worden waarvan de uitkomst is dat versterking noodzakelijk is. Het aantal huizen dat versterkt moet worden, blijft dus nog groeien. Maar het zit 'm ook in het feit dat, zoals ik al eerder aangaf, er een verhoogd risico is dat de meest kwetsbare mensen in dit geval, de mensen met meerjarige stress en gezondheidsschade, overlijden. Dan heb ik het nog niet over de effecten van de gezondheidsschade zelf. Ik meen dat de onderzoeken van Gronings Perspectief laten zien dat er zo'n 10.000 mensen zijn, in die orde, die echt gezondheidsschade ondervinden. Dus ja, die veiligheid is nog helemaal niet geborgd in Groningen.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Ik zit nog even na te denken over die 1 op 1.000. Ik vraag hoe groot de kans is op een aardbeving met dodelijke slachtoffers en dan zegt u: er is een kans van 1 op 1.000 dat er een zware aardbeving is met een fatale afloop. Zo moet ik 'm lezen.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, voor de meest kwetsbare gebouwen. Laat ik nog iets meer informatie geven. Die aardbevingen van 4,5: 1 op 1.000. Die aardbeving van 5 is al ongeveer een factor tien naar beneden. Het zijn allemaal hele kleine kansen, maar ze geven wel aan dat het niet helemaal verbazend is dat uit de beoordeling van de huizen die nog beoordeeld moeten worden, nog steeds blijkt dat huizen verstevigd moeten worden.

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Oké. Vanwege de oorlog in Oekraïne en mogelijke gastekorten pleiten sommige partijen voor meer gaswinning. De Mijnraad adviseert scenario's uit

te werken en alle elf putten nog niet definitief te sluiten. De heer Atema, directeur van NAM, stelde dat er jaarlijks nog 30 miljard kuub kan worden gewonnen. Wat zijn de consequenties van het openhouden van alle putten voor het risico op aardbevingen en mogelijke schade?

De heer **Kockelkoren**:

Het gevolg van het langer openhouden van de clusters in het Groningenveld, waarvan eigenlijk beoogd is om ze in stappen te sluiten, dus te ontmantelen en er een plug in aan te brengen -- dat wil zeggen: cement aanbrengen in die putten -- voor de veiligheid van de mensen in Groningen betreft denk ik vooral de onzekerheid. Op het moment dat je nu toch zou besluiten om het veld langer op de waakvlam te zetten of clusters die je eigenlijk had willen sluiten nog langer niet sluit, voedt dat de onzekerheid. De meest kwetsbare mensen in het gebied zullen daar echt schade van ondervinden. Vanuit die optiek, vanuit dat aspect van veiligheid zou je dat niet moeten doen. Vanuit het aspect van de veiligheid van de gebouwen: levert het langer op de waakvlam zetten van het Groningenveld een grotere kans op schade aan huizen op? Daar is het antwoord: nee, dat werkt daar eigenlijk niet in door, want die waakvlam is zo klein dat dat zich niet vertaalt naar ...

Mevrouw **Kuik** (CDA):

Dus voor de fysieke veiligheid doet het niet zo veel, maar voor veiligheid in brede zin ...

De heer **Kockelkoren**:

Ik zou zeggen, voor de gebouwveiligheid doet het niet zo veel, maar op de fysieke veiligheid in de zin van de gezondheid en ook het risico op vervroegd overlijden zal het mogelijk wel een impact hebben.

Mevrouw **Kat** (D66):

Ik heb nog twee vragen. U verklaarde eerder dat de versnelde afbouw in 2019 een dwingend veiligheidsadvies was en geen beleidskeuze. Betekent dat dan dat het afbouwpad dat was afgesproken in het Akkoord op Hoofdlijnen niet veilig was?

De heer **Kockelkoren**:

Ik heb volgens mij niet een kwalificatie gegeven aan ons advies in 2019 of het een beleidsadvies of een ander soort advies was. Het was een veiligheidsadvies. Wij hebben dat advies gegeven omdat ons advies in 2018 was: zo snel als mogelijk naar 12. Daar bedoelden wij letterlijk ook "zo snel

als mogelijk" mee. Op het moment dat wij dan in onze rol als toezichthouder de indruk krijgen dat het afbouwpad niet "zo snel als mogelijk" is, dan komen wij in actie. Dat is wat wij hebben gedaan in 2019. Wij zagen dat er mogelijkheden waren voor verdere versnelling die naar onze indruk niet terecht dreigden te komen in het ontwerpbesluit van de minister. Dat is de reden waarom wij dat advies hebben gegeven.

Mevrouw **Kat** (D66):

Maar vervolgens, als dat niet terugkomt in het Akkoord op Hoofdpijnen, is het advies niet opgevolgd en raakt dat de kern van de veiligheid van Groningers.

De heer **Kockelkoren**:

Ja. Kijk, dat Akkoord op Hoofdpijnen vind ik in mijn rol niet zo'n relevant gegeven. Ik kijk naar de veiligheid en op grond daarvan geef ik mijn adviezen. Ik denk eerlijk gezegd ook dat op het moment dat de minister in 2018 zegt "ik volg het advies van het Staatstoezicht op" ... Dat heeft hij gedaan, hij heeft het op zich genomen om zo snel als mogelijk naar die 12 te gaan. Als hij vervolgens ook nog, omdat dat noodzakelijk is, een overeenkomst sluit met de oliemaatschappijen, denk ik dat het logisch is dat hij in die overeenkomst naar die oliemaatschappijen duidelijk maakt: als ik nog sneller kan gaan, dan ga ik nog sneller, want dat is het advies dat ik heb gekregen en dat advies heb ik ook overgenomen.

Mevrouw **Kat** (D66):

U had het over de te hanteren veiligheidsnormen. De commissie-Meijdam hanteert de norm die geldt voor natuurrampen en niet de strengere norm die geldt voor de industrie. Is die norm van 10^{-6} ook de norm die in de toekomst zou moeten gelden voor mijnbouwactiviteiten?

De heer **Kockelkoren**:

Ja ... In zekere zin kwam er eerder al een variant op deze vraag langs, van: hoe logisch is het om een soort knip te maken tussen risico's die ontstaan beneden de 3 kilometer versus risico's die ontstaan boven de 100 meter? Ik denk dat dat onderscheid een artificieel onderscheid is. Naar de toekomst toe zullen we dat risicobeleid nog nodig hebben voor de energietransitie, waarin we nog in belangrijke mate van de ondergrond gebruik moeten maken. Als we helemaal groen gaan worden en willen steunen op windenergie of zonne-energie, hebben we een manier nodig om die seizoenswisselingen in onze energiebehoefte op te kunnen vangen. Het antwoord daarop is grootschalige energieopslag en die grootschalige energieopslag kan ondergronds

plaatsvinden in gasvelden, maar vermoedelijk ook in zoutcavernes. Daar hoort een consistent veiligheidsbeleid bij met, ik zou zeggen een uniformering die ongeacht de activiteit hetzelfde is. Ik denk dat dat qua uitlegbaarheid wel beter zou zijn. Ik denk overigens ook dat ... Laat ik daar toch ook nog een opmerking over maken. Noordoost-Nederland, en zeker Groningen, heeft met de mijnbouw, met de gaswinning van Groningen in de afgelopen twee decennia veel schade en veel ellende gehad, tot op de dag van vandaag. Helaas zal dat nog enige tijd doorgaan. Zoals ik al aangaf: die aardbevingen zullen nog enige tijd met ons zijn. Er zal nog enige tijd schade veroorzaakt worden aan huizen. U weet dat denk ik wel, maar ik vertel het voor de zekerheid toch. Als een huis versterkt wordt, betekent dat niet dat er geen schade meer aan het huis kan ontstaan. Een aardbeving van 2 of 2,5 kan nog steeds voor scheuren zorgen die gewoon zo snel als mogelijk gerepareerd moeten worden. Dit fenomeen gaat dus helaas nog langere tijd met ons, of eigenlijk met de provincie zijn. Stel dat we voor de energietransitie groot zouden willen inzetten op het maken van tientallen zoutcavernes ondergronds in de provincie Groningen voor grootschalige energieopslag. Ik begrijp dat de ondergrond in Groningen daar potentieel geschikt voor is, maar de ondergrond van de Noordzee bevat op een aantal plaatsen ook ruimte om dat te doen. Ik denk dat het heel belangrijk is, ook weer vanuit die veiligheid van de Groningers geredeneerd en wat zij nu allemaal doorstaan, om heel goed dat soort alternatieven zoals grootschalige energieopslag onder de Noordzee in plaats van onder Groningen te bekijken.

Mevrouw **Kat** (D66):

Wat zegt dat over uw voorkeur: is dat 10^{-6} of 10^{-5} ? Of zegt u: dat hangt af van ...

De heer **Kockelkoren**:

Ik zou dat artificiële onderscheid niet maken. Ik denk dat het verstandiger is om 10^{-6} te zeggen, ongeacht waar je bent in Nederland en ongeacht welke activiteit.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Staatssecretaris Vijlbrief wil het Groningenveld in het najaar van 2023 of uiterlijk 2024 sluiten, mits de geopolitieke situatie dat toestaat. Stel nou dat er toch om allerlei redenen 20 of 30 kuub in een jaar uit het Groningenveld gewonnen moet worden. Wat betekent dat dan?

De heer **Kockelkoren**:
Dat zou dramatisch zijn.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Dramatisch, zegt u.

De heer **Kockelkoren**:
Ja, dramatisch. Als dit soort hoeveelheden weer gewonnen zouden worden uit het Groningenveld, nemen de risico's weer toe. De kans op aardbevingen, ook zware aardbevingen, zal groter worden. Het aantal aardbevingen gaat toenemen. Ik sluit niet uit dat allerlei beoordelingen van huizen die zijn gedaan toch weer opnieuw moeten gebeuren. Er zullen sowieso nog weer meer woningen beoordeeld moeten gaan worden om te zien of ze veilig zijn of niet. U kunt zich voorstellen dat met wat er nu gebeurt en hoe rampzalig die versterkingsoperatie nu verloopt -- daarom gebruik ik ook het woord "rampzalig" -- dat absoluut geen goed idee zou zijn.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
U refereerde er net al aan: het is echt te verwachten dat er nog bevingen zijn en ook schade komt, ook als veld op de waakvlam blijft staan. U zei: enige tijd. Kunt u daar een nauwkeuriger beeld van geven? Hoelang blijft het nog beven?

De heer **Kockelkoren**:
Nee, dat kan ik niet. Dat is echt ongemakkelijk, maar het is wel de realiteit. We weten niet hoe snel die aardbevingen zullen afnemen. We weten wel ... Kijk, de bevingen nu worden voor een belangrijk deel veroorzaakt door het feit dat het veld tot rust aan het komen is. Daar bedoel ik in feite mee ... In het gebied van Loppersum zijn de drukken nog heel hoog, in het zuidoosten zijn ze stukken lager. Dat veld is naar een evenwicht toe aan het gaan. Dat betekent dat de druk bij Loppersum afneemt en dat daar als gevolg daarvan breuken op spanning worden gezet. Dit proces van die drukvereffening zal nog wel een aantal decennia doorgaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Een aantal decennia.

De heer **Kockelkoren**:
We moeten er dus rekening mee houden -- ik weet het niet, maar we moeten er rekening mee houden -- dat ook de bevingen nog een aantal

decennia doorgaan. Ze worden wel steeds minder en de kans op zware aardbevingen zal ook meer en meer afnemen. Hoe snel ze afnemen als gevolg van dat drukvereffeningsproces, daarover durf ik echt geen precieze uitspraak te doen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Maar we moeten er rekening mee houden dat het nog wel 20 of 30 jaar duurt, maar de bevingen worden minder frequent en ze worden ook steeds kleiner. Dat is wat u zegt.

De heer **Kockelkoren**:

Klopt.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoeveel schade zal dat met zich meebrengen? Heeft u daar een inschatting bij? Hoelang nog schade?

De heer **Kockelkoren**:

Die schade zal dus ook nog lang met ons zijn. Ik gaf al eerder aan dat onze indruk is dat bevingen vanaf magnitude 2 al direct voor schade kunnen zorgen. Het is heel moeilijk om daar een uitspraak over te doen. Maar nogmaals, we kunnen niet uitsluiten dat ook schade nog meer dan tien jaar, mogelijk zelfs nog decennialang met ons zal zijn. Dat kan ik gewoon niet uitsluiten.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe ziet u de toekomst van het Staatstoezicht op de Mijnen?

De heer **Kockelkoren**:

Zoals ik helemaal in het begin vertelde, is de gaswinning in Groningen voor ons een belangrijk onderwerp, maar ook ontwikkelingen rondom de energietransitie trekken onze volle aandacht. Ik had het al over die ondergrondse opslag, de windparken op zee, het transport van gas en mogelijk straks ook het transport van waterstof, de opslag van waterstof. Wij zullen dus nog een paar spannende decennia tegemoet gaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Bent u tevreden over de manier waarop het publieke belang van veiligheid nu is belegd?

De heer **Kockelkoren**:

Nou ja, ik heb denk ik wel laten doorklinken dat dat publieke belang van veiligheid wat mij betreft beter geborgd zou moeten worden. Wij zijn ons aan het ontwikkelen als toezichthouder. Terwijl we hier spreken, zijn we ons nog aan het heropbouwen. Ik sprak al over die uitgemergelde toezichthouder. Nou, voor een deel hebben we al meer vlees op de botten gekregen, maar om ook de milieurisico's goed vorm te geven, zijn we pas begonnen met het zetten van vlees op de botten. We hebben dus nog wel een ontwikkelingsweg te gaan. Wat voor ons geldt, geldt eigenlijk ook voor de beleidskant. We spraken al over het veiligheidsbeleid. Daar wordt overigens wel aan gewerkt, maar daar zou een grotere en veel nadrukkelijker inspanning op moeten plaatsvinden om ook vanuit de beleidsoptiek dat publieke belang van die veiligheid goed te borgen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dus zowel in wetgeving als op beleidsgebied moeten er echt nog wel dingen gedaan worden, hoor ik u zeggen.

De heer **Kockelkoren**:

Ja, ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat is voor u de belangrijkste les uit het Groninger gasdossier?

De heer **Kockelkoren**:

Ik had zelf heel graag in dat eerste jaar, in 2018, me nog nadrukkelijker met die versterking willen bemoeien. We hebben advies gegeven, eerst om die veilige marge te hanteren en vervolgens ook om met gezond verstand de omvang van de versterkingsopgave vorm te geven. Vervolgens hebben we in reactie op de gemeentelijke plannen gezegd: ga dit nu wijk voor wijk en dorp voor dorp doen. Als ik terugkijk, had ik dat veel duidelijker, veel pregnanter en erachteraan jagend bij wijze van spreken, richting het departement naar voren willen brengen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Welk verschil had u daarbij willen maken?

De heer **Kockelkoren**:

Ik had graag eraan bij willen dragen dat ... Het liefst had ik gewild dat die gebiedsgerichte aanpak -- daar bedoel ik dus mee: van dorp tot dorp en van

wijk tot wijk werken -- niet losgelaten zou zijn. Dat had ik heel graag willen voorkomen, want naar mijn idee heeft dat echt voor heel veel vertraging gezorgd. Nadat dat eenmaal wel was gebeurd, toen dat in 2018 eigenlijk los was gelaten en eind 2018 weer op tafel is gekomen, had ik graag willen zorgen dat het ook sneller in de praktijk weer werd toegepast. Dat heeft naar mijn indruk te lang geduurd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

We zijn uitgevraagd als commissie. Hartelijk dank voor uw medewerking. Ik verzoek de griffier om u en uw steunverlener mevrouw Heijne naar buiten te geleiden.

De heer **Kockelkoren**:

Graag gedaan.

De **voorzitter**:

Het volgende verhoor, tevens het laatste verhoor dat we als parlementaire enquêtecommissie gepland hebben, zal aanvangen om 14.30 uur.

Sluiting 13.42 uur.